

Weerwoord aan Brussel

Concept verkiezingsprogramma
Partij voor de Dieren
Europese verkiezingen 2014

WEERWOORD AAN BRUSSEL

**Conceptverkiezingsprogramma Partij voor de Dieren
Europese verkiezingen 2014**

Inhoud

Inleiding	3
1 Gezonde landbouw, duurzaam voedsel	5
2. Meer natuur	11
3 Binnen de draagkracht van de aarde	14
4. Grenzen aan diergebruik	18
5. De crisis als kans	21
6. Een rechtvaardig Europa	24

Inleiding

De Partij voor de Dieren is voor Europese samenwerking, maar tegen de huidige, ondemocratische vorm van de Europese Unie. Veel mensen hebben een ongemakkelijk gevoel over de invloed van de EU op hun land. De Partij voor de Dieren begrijpt dat ongemak. Democratische internationale samenwerking kan verbetering opleveren voor mensen, dieren, natuur en milieu. Maar daarvan is nu nauwelijks sprake.

Het huidige Europa sluit dieren massaal op in megastallen, roeit plant- en diersoorten uit, plundert zeeën en ontwrict ecosystemen wereldwijd. De grootste kostenposten van de EU zijn al jaar en dag de landbouw- en visserijsubsidies. De plofkippenindustrie voert er promotiecampagnes mee en het stierenvechten wordt ermee in stand gehouden. Op kosten van belastingbetalers raken de zeeën verder leeggevist en komen ontwikkelingslanden in de problemen door de Europese producten die op hun markten worden gedumpt. Ondertussen zucht Europa onder de gevolgen van de invoering van de euro en de ondoordachte uitbreiding met landen die daar niet klaar voor waren. En dat terwijl lidstaten steeds meer van hun bevoegdheden aan Brussel kwijtraken zonder dat burgers daarin worden gekend.

De voornaamste oorzaak van de ontsporing van de Europese gedachte is dat het middel tot doel is verheven. Ooit was economische integratie het middel om tot vrede tussen landen te komen, maar nu is de besluitvorming gemonopoliseerd door economische belangen. Europa vaart blind op economische groei en laat het debat gijzelen door kortetermijnbegrotingen. De EU reduceert burgers tot consumenten en belastingbetalers – en dieren tot consumptieartikelen. Een tweede oorzaak van het slecht functioneren van de EU is dat bureaucraten hun droom van een Verenigde Staten van Europa er doorheen duwen, zonder te luisteren naar wat burgers willen. In beide gevallen staan de inwoners buitenspel.

Is daarmee alles wat ooit uit Europa is gekomen slecht? Natuurlijk niet. Europese samenwerking kan heel goed zijn. Zelfs op het gebied van dierenwelzijn heeft de EU stappen gemaakt, zoals het verbod op de legbatterijen. Maar gelet op de enorme industrialisering en schaalvergroting in de landbouw, die Europa met haar eenzijdige focus op productieverhoging volop heeft gestimuleerd, zijn het wel hele dunne doekjes voor het bloeden. De traditionele legbatterij mag dan verboden zijn, Europa vindt het prima dat kippen massaal in ‘verrijkte’ kooien worden gehouden: de legbatterij met een behangetje. En het eindeloze gesleep met dieren in overvolle veewagens is een rechtstreeks gevolg van de doorgeslagen vrijhandel. De besluiten die in het belang waren van dieren, natuur en milieu zijn bovendien vooral genomen in de jaren negentig, toen de EU nog maar vijftien lidstaten telde. Met achtentwintig lidstaten is de EU zo’n grote moloch geworden, dat de Brusselse ambities voor goede, strenge regels op het gebied van dierenwelzijn, natuur en milieu nagenoeg verdwenen zijn. Na eerder aanjager te zijn geweest voor goede wereldwijde klimaatafspraken zijn de bedroevend lage klimaatdoelstellingen die het huidige Europa zichzelf nu stelt daar een treurige illustratie van.

Kortom, hoe groter de EU is geworden, hoe meer de Europese regels die van de laagste gemene deler zijn geworden. We leven in een Europa van het minimum. Het erge daarvan is dat lidstaten Europa nu als excuus gebruiken om zelf niks te doen. Zoals dat in het politieke taalgebruik heet: ‘geen nationale koppen op Europees beleid.’ Daarmee verlamt de EU het beleid op nationaal niveau en worden ambities van lidstaten de kop ingedrukt. In sommige gevallen verbiedt de EU lidstaten zelfs om vooruitstrevende maatregelen te nemen.

Het roer moet dus om. Een nieuwe koers voor Europa, een ándere Europese samenwerking: dáár wil de Partij voor de Dieren zich in het Europees Parlement sterk voor maken. Een samenwerking die gericht is op de verwezenlijking van idealen: duurzaamheid, mededogen, vrijheid en verantwoordelijkheid. De Partij voor de Dieren wil een Europa dat zowel mensen als dieren de mogelijkheid geeft om een goed leven te hebben. Zo’n Europa bestaat uit zelfstandige landen die democratisch besluiten om grensoverschrijdende onderwerpen gezamenlijk aan te pakken. Die belangrijke waarden delen en afspreken die samen hoog te houden - en elkaar daarmee helpen en elkaar daaraan houden. In zo’n samenwerking trekken landen zich aan elkaar op om te komen tot een betere samenleving, in harmonie met de leefomgeving.

Dit kan alleen als we economische groei niet langer beschouwen als heilige graal, maar juist werken aan het verkleinen van onze ecologische voetafdruk. We moeten het hebben over de vraag wat voor samenleving we willen, aan welke waarden we voorrang willen geven, wat voor leven we willen leiden en hoe we onszelf en anderen – mensen en dieren – daartoe in staat kunnen stellen, nu en op de lange termijn. De Europese samenleving die de Partij voor de Dieren voorstaat stelt duurzaamheid en mededogen boven economisch gewin op de korte termijn. Ze respecteert de vrijheid en privacy van haar inwoners en geeft burgers een grotere rol in de besluitvorming dan banken, multinationals en Brusselse ambtenaren.

Kan een nu nog kleine partij als de Partij voor de Dieren werkelijk een verschil maken in Europa? Jazeker! In de Tweede Kamer heeft de Partij voor de Dieren al bewezen met twee zetels buitenproportioneel veel invloed te hebben op het debat en zo verandering in gang te zetten. Zo zal het ook gaan in Europa. Ook daar zal de Partij voor de Dieren problemen aan de kaak stellen waar niemand anders het over heeft. Als de haas in de marathon zullen we anderen stimuleren, inspireren en uitdagen om harder te lopen dan ze voor mogelijk hielden. Alleen een buitengewone partij als de Partij voor de Dieren kan met haar onconventionele acties, stoutmoedige voorstellen en tegendraadse geluid de zaak opschudden. We zijn zeer kritisch op Brussel, maar op een constructieve manier. Groene eurokritiek is een nieuw fenomeen dat niet voortkomt uit nationalisme of eigenbelang, maar uit het algemene belang van duurzaamheid en mededogen. Met een groene hefboom is ook de Europese Unie in beweging te krijgen. Er is een wereld te winnen.

Hou vast aan je idealen. Kies Partij voor de Dieren

1 Gezonde landbouw, duurzaam voedsel

Landbouw is geen industrie en dieren zijn geen machines. Als we de natuurlijke kringlopen sluiten en boeren weer gaan samenwerken met de natuur, en als consumenten een eerlijke prijs betalen voor gezond voedsel, dan kunnen we toe naar een gezonde landbouw. Waarbij dieren hun natuurlijke gedrag kunnen uiten, buiten kunnen lopen en met respect worden behandeld. Waarbij groenten, granen en fruit zonder gif, kunstmest en gentech geproduceerd worden. Waarbij we een gezonde markt creëren die niet verstoord wordt door subsidies, maar waar voedsel weer een echte waarde heeft en de ketens tussen boer en consument kort zijn. Dat zijn de ingrediënten van het landbouwbeleid dat de Partij voor de Dieren voor ogen heeft in de Europese Unie.

Landbouw is van oudsher het beleidsterrein waar Brussel zich het meeste mee bemoeit – en het meeste geld aan uitgeeft. Dat Gemeenschappelijk Landbouwbeleid heeft door de jaren heen eindeloos veel slachtoffers gemaakt. De miljarden dieren die jaarlijks lijden en sterven in de Europese vee-industrie. De natuur en het milieu die door het grootschalige gebruik van gif, kunstmest en vermessing ernstig zijn aangetast. En het boerengezinsbedrijf dat op de heilloze weg van steeds verdere schaalvergroting is gezet. Maar denk ook aan de markten in ontwikkelingslanden die zijn kapotgemaakt door dumping van Europese overschotten. En dat alles op kosten van de belastingbetaler: ondanks de vrije markt die Europa zegt te willen creëren, worden jaarlijks tientallen miljarden euro's uitgegeven aan landbouwsubsidies waar vooral grote bedrijven van profiteren. Het grootste deel van de Europese begroting wordt opgeslokt door de (industriële) landbouw.

De welvaart van Europa is voor een groot deel gebaseerd op uitbuiting van mensen, dieren en milieu in andere delen van de wereld. De EU legt door haar grondstoffengebruik en import van voedsel, veevoer en biomassa een groot en onverantwoord beslag op de mondiale hulpbronnen en landbouwgrond. Ze ontzegt daarmee mensen in ont-

wikkelingslanden hun rechtvaardige aandeel. Europese subsidie aan boeren en vissers beneemt ondernemers in ontwikkelingslanden een eerlijke kans.

Als het aan de Partij voor de Dieren ligt, gaat het Europese landbouwbeleid grondig op de schop. In het belang van een duurzame toekomst zetten we in op een radicale koerswijziging naar een ecologische, diervriendelijke landbouw die gezond voedsel produceert en niet afhankelijk is van import die ten koste gaat van mensen en dieren elders. Om iedereen te kunnen voeden, nu en in de toekomst, is een krimp van de veestapel en een omschakeling naar een meer plantaardig voedselpatroon onvermijdelijk. We willen de huidige landbouwsubsidies inzetten om boeren te helpen omschakelen naar duurzame productiesystemen met een eerlijke prijs voor een eerlijk product. Op de gezonde markt die zo ontstaat zijn subsidies vervolgens niet meer nodig.

Voedsel

Geen voedselverspilling. Er wordt in de wereld meer dan genoeg verbouwd om de groeiende wereldbevolking te kunnen voeden, maar er wordt veel te veel verspild. Als we voedsel eerlijk willen delen, dienen we minder dierlijke

en meer plantaardige producten te eten. In het belang van dieren, natuur en milieu – maar óók van onze eigen gezondheid.

- De grootste voedselverspilling zit in het voeren van dieren met voedsel dat ook geschikt is voor mensen. Granen en plantaardige oliën worden niet langer gebruikt als grondstof voor de vee-industrie.
- Veel Europese regels over houdbaarheidsdata en uiterlijke kenmerken van voedsel zijn te rigide en werken voedselverspilling in de hand. De Partij voor de Dieren wil dat doorgeslagen voedselvoorschriften worden aangepast. Burgers krijgen goede voorlichting over het bewaren en de houdbaarheid van voedsel, waardoor er minder in de vuilnisbak belandt.
- De Partij voor de Dieren wil dat Europa een einde maakt aan de illusie dat de productie van vlees en zuivel bijna niets kost. We willen dat de kilonaller verdwijnt uit de schappen en dat voor melk en eieren een eerlijke prijs wordt betaald.
- Volgens het beginsel ‘de vervuiler betaalt’ herzielt de EU haar btw-richtlijn: voortaan wordt het mogelijk een laag tarief in te stellen voor duurzaam voedsel en een hoog tarief voor producten die gepaard gaan met milieubelasting en dierenleed.
- Gezond leren eten begint op school. Europese schoolmelkprogramma’s stoppen en de programma’s voor gezonde maaltijden en schoolfruit worden uitgebreid, waarbij er biologisch en duurzaam wordt ingekocht. Er komt aandacht voor gezonde en duurzame voeding in lesprogramma’s.
- EU-reclamecampagnes voor vlees en zuivel stoppen per direct. De miljoenensubsidies die nu nog gaan naar de promotie van landbouwproducten worden afgebouwd en alleen nog maar ingezet voor biologische en plantaardige producten.
- De Partij voor de Dieren wil dat de EU de ontwikkeling van plantaardige vlees-, vis- en zuivelvervangers krachtig ondersteunt.
- Voedsel in de restaurants van Europese instellingen is biologisch en regionaal geproduceerd. We bepleiten de invoering van ten minste één vlees- en visloze dag. Op de menukaart is geen plaats meer voor bedreigde diersoorten zoals paling.
- Een inzet voor een duurzamer voedselpatroon vraagt om een duidelijke norm: plantaardig voedsel is de basis, dierlijke eiwitten vormen de uitzondering. Als goed voorbeeld zijn officiële diners van de Europese instellingen voortaan in beginsel vegetarisch. Wie vlees of vis wil eten is daar vrij in, maar dient dat zelf aan te geven.
- Voedingsmiddelen krijgen een duidelijk etiket om consumenten goede keuzes te kunnen laten maken. De etiketten geven eerlijke en heldere informatie

over dierenwelzijn, sociale omstandigheden, gezondheidsaspecten en de ecologische voetafdruk. Misleidende plaatjes zoals lachende varkens op hamlappen uit de vee-industrie worden verleden tijd.

- Europa stimuleert de ontwikkeling van stadslandbouw om kinderen én volwassenen weer te laten zien waar voedsel vandaan komt, de binding tussen burger en voedsel te herstellen en het bewustzijn over kosten en kwaliteit van voedsel te bevorderen.
- Wij willen meer ruimte voor ambachtelijke producten. De EU past de voedselvoorschriften aan die het vermarkten van deze producten onnodig in de weg zitten.
- Private keurmerken vormen onvoldoende waarborg voor de verduurzaming van handelsketens. De EU stelt strenge duurzaamheidscriteria op voor onder andere palmolie, soja en biomassa.

Een gezonde markt voor gezond voedsel. De waarde van duurzaam en eerlijk voedsel behoort tot uitdrukking te komen in de prijs die we ervoor betalen. Nu wordt de echte prijs van voedsel verhuld door miljardensubsidies, waardoor consumenten het idee is gegeven dat voedsel goedkoop is. Bovendien worden de werkelijke kosten van de intensieve landbouw, buiten zicht van de burger, afgewenteld op het milieu en de maatschappij. Er is een omslag nodig naar een duurzaam voedselsysteem waarin de boer een goede prijs krijgt voor zijn kwaliteitsproduct.

- Het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid wordt grondig hervormd. Aan de gratis miljardensubsidie die boeren nu krijgen, komt een einde. Het budget wordt ingezet om boeren te laten omschakelen naar ecologische landbouw en wordt daarna afgeschaft.
- Onderzoeksbudgetten voor de landbouw gaan naar agro-ecologische praktijken, het sluiten van kringlopen en het ontwikkelen van weerbare rassen. Er gaat geen Europees geld meer naar onderzoek dat gericht is op verdere intensivering van de niet-duurzame fabriekslandbouw.
- Europese subsidies worden alleen uitgekeerd op basis van maatschappelijke diensten en prestaties die bijdragen aan een duurzaam, sociaal en diervriendelijk Europa. Zolang het landbouwbeleid nog niet is hervormd, krijgen alleen goede landbouwpraktijken en duurzaam waterbeheer een beloning.
- De Europese subsidies die onder de tweede pijler van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid vallen, gaan uitsluitend naar ecologische landbouw.
- Boeren, tuinders en veehouders krijgen meer markt macht ten opzichte van groothandels en supermarkten. Mededingingsregels die dit nu nog tegenhouden worden soepeler. De inkoopmacht van supermarkten en grote producenten wordt ingeperkt, zodat boeren

- een goede prijs voor hun product kunnen bedingen.
- Speculatie met voedsel wordt aan banden gelegd.
- Het produceren van overschotten van vlees, eieren en zuivel is ontoelaatbaar. Er komt een einde aan de opkoopregelingen die nu in tijden van overschot worden ingesteld en met belastinggeld worden betaald.
- Biologische en plantaardige producten krijgen ondersteuning, zodat boeren op termijn ook zonder subsidie een goede boterham kunnen verdienen.

Gifvrije groenten. Groenten, granen, peulvruchten en fruit vormen de basis van goede voeding. Maar ook hier is een omslag naar duurzame productiewijzen noodzakelijk. De teelt van plantaardig voedsel moet af van de afhankelijkheid van fossiele grondstoffen (kunstmest). Het hoge gebruik van bestrijdingsmiddelen brengt de biodiversiteit veel schade toe en vormt een bedreiging voor de winning van ons drinkwater en voor onze gezondheid. Monoculturen maken het voor insecten en vogels steeds moeilijker om voldoende voedsel te vinden.

- De Partij voor de Dieren wil het gebruik van kunstmest en landbouwgif drastisch verminderen en vervangen door ecologische alternatieven.
- Akkerranden, die de biodiversiteit bevorderen en natuurlijke vijanden van plagen huisvesten, worden verplicht.
- Chemische bestrijdingsmiddelen die een risico vormen voor mensen of dieren gaan per direct van de markt. Dit geldt in ieder geval voor neonicotinoïden die de bijensterfte mede veroorzaken, voor glyfosaat, het grondontsmettingsmiddel Metam-Natrium en voor een groot aantal schimmelbestrijders die een bedreiging vormen voor de volksgezondheid.
- Zolang de landbouw nog niet gifvrij is, komt er een strikte bescherming voor omwonenden van akker- en tuinbouwbedrijven tegen blootstelling aan chemische bestrijdingsmiddelen. Er komen spuitvrije zones tussen akkers die met gif worden bespoten en woningen, scholen en recreatieterrijnen. Ook in de buurt van openbare wegen en paden waar mensen wandelen en fietsen mag niet worden gespoten.
- De chemische bestrijdingsmiddelen die op dit moment op de markt zijn, worden opnieuw getoetst aan flink aangescherpte criteria, waarbij het voorzorgsbeginsel leidend is. Hiervoor worden geen dierproeven uitgevoerd. Alleen middelen die aantoonbaar veilig zijn voor mensen, dieren en milieu mogen op de markt blijven.
- De Europese voedsel- en warenautoriteit (EFSA) wordt grondig hervormd. Deze organisatie, en dus ook de commissie die de adviezen schrijft over de toelating van bestrijdingsmiddelen en genetisch gemanipuleerde gewassen, moet volstrekt onafhankelijk zijn. We willen een einde aan de innige banden die EFSA heeft met de

chemische industrie.

- Bestrijdingsmiddelen en gengewassen krijgen een onafhankelijke toetsing, studies die door de producenten zelf zijn aangeleverd zijn niet langer voldoende. De adviezen van EFSA en de studies waarop deze gebaseerd zijn gaan wat ons betreft voldoen aan de hoogste normen van openbaarheid en toegankelijkheid. De studies op basis waarvan is besloten middelen toe te laten, worden met terugwerkende kracht openbaar gemaakt zodat onafhankelijke wetenschappers de toelating kunnen bekritisieren.
- Planten- en dierenrassen en variëteiten kunnen geen eigendom van bedrijven zijn en onze voedselvoorziening mag niet in handen komen van monopolisten. Octrooien op vormen van leven (zoals erfelijk materiaal, DNA-markers) worden verboden. Europa verzet zich tegen pogingen van bedrijven als Monsanto en BASF om genen van planten en dieren te patenteren en de voedselmarkt te beheersen.
- Het recht van boeren en veredelaars om zelf te kweken met zaden van hun eigen planten, het zogenaamde kwekersrecht, is van groot belang voor het behoud van diversiteit in voedselgewassen en vrije toegang tot deze gewassen. De Partij voor de Dieren wil dat het kwekersrecht wordt versterkt, zowel in Europa als in ontwikkelingslanden, zodat boeren en veredelaars vrij gebruik kunnen maken van de aanwezige agrobiodiversiteit zonder dat octrooien dat onmogelijk maken.
- Registratieregels mogen de vrije handel in zaden niet belemmeren. Het belang van kleine boeren en tuinders en de voedselzekerheid horen voorop te staan. Zeldzame en oude rassen van gewassen krijgen bescherming. De Partij voor de Dieren verzet zich tegen nieuwe regels die de biodiversiteit van gewassen in gevaar brengen.
- De ontwikkeling van biologische, weerbare rassen en gewassen kan rekenen op ondersteuning door de EU.

Gentechvrij Europa. De Partij voor de Dieren wijst genetische manipulatie af en maakt zich sterk voor een gentechvrij Europa. Geknutsel aan dieren en planten tast de intrinsieke waarde van het leven aan. Herbicidenresistente gewassen zoals gentechsoja en -maïs hebben het gebruik van giftige bestrijdingsmiddelen alleen maar aangejaagd. Genetische manipulatie vormt bovendien een bedreiging voor de gangbare en biologische teelt omdat de gewassen zich kunnen vermengen. Daarmee wordt een vrije keuze voor gentechvrij onmogelijk.

- De Partij voor de Dieren verzet zich tegen de teelt en import van genetisch gemanipuleerde gewassen in heel Europa.
- Lidstaten mogen niet door Europa gedwongen worden de teelt van gengewassen op hun grondgebied toe te

staan. Zolang een algeheel import- en teeltverbod nog niet is gerealiseerd willen we dat lidstaten en regio's zelf de mogelijkheid krijgen om de teelt van gewassen te verbieden. Bovendien wordt bij de beoordeling van deze gewassen en nieuwe veredelingsstechnieken voortaan ook nauwkeurig gekeken naar de impact van deze gewassen op de voedselzekerheid, op de keuzevrijheid en op de positie van kleine boeren.

- Er komt verplichte etikettering voor vlees, zuivel en eieren afkomstig van dieren die zijn gevoed met genetisch gemanipuleerde gewassen.
- Europa gaat niet mee in pogingen om cisgenese (een vorm van genetische manipulatie) als een zogenaamd onschuldige variant op klassieke veredeling uit de risicobeoordelingen en vergunningverleningen van gentech te houden.
- Nieuwe veredelingsstechnieken worden grondig beoordeeld op hun impact op mensen, dieren, milieu, natuur en voedselzekerheid.
- Regio's en landen die zichzelf gentechvrij verklaren, krijgen daarbij steun en hulp.

Varkens, kippen, koeien

Vee-industrie afschaffen. De huidige veehouderij is onhoudbaar. Jaarlijks worden in de EU meer dan 7 miljard (!) dieren gehouden en geslacht voor de productie van vlees, zuivel en eieren. De problemen die dit met zich meebrengt zijn een gebed zonder end. De Partij voor de Dieren is van mening dat er een einde moet komen aan de vee-industrie.

- Er komt een stappenplan voor een snelle omschakeling naar een diervriendelijke en duurzame veehouderij.
- Landen die zich niet houden aan de al gemaakte Europese regelgeving op het gebied van dierenwelzijn worden via hoge boetes en andere sancties streng aangepakt. Dit geldt bijvoorbeeld voor Hongarije waar nog steeds ganzen levend worden geplukt voor hun dons.
- Er komt een plafond voor de melkproductie door het instellen van een maximumproductie per hectare wei-degrond. Ook andere sectoren in de veehouderij worden grondgebonden.
- Megastallen en dierenwelzijn gaan niet samen. Er komt een Europees verbod op de vestiging en ontwikkeling van grootschalige veehouderijen.
- Kleinschalige veehouderijsystemen waarin de natuurlijke weerstand van het dier centraal staat worden de norm. De wettelijke grens voor het maximaal aantal te houden dieren wordt periodiek naar beneden bijgesteld tot de veehouderij als geheel weer opereert binnen de menselijke maat en de grenzen van de aarde.
- Er komen strenge brandveiligheidsvoorschriften voor bestaande en nieuwe stallen en dierverblijven: gehou-

den dieren moeten in geval van brand de stal kunnen ontvluchten.

Ruimte voor wroeten. Kippen horen te kunnen stofbaden, varkens moeten kunnen wroeten en koeien en geiten horen in de wei. De systemen dienen te worden aangepast aan de behoeften van de dieren in plaats van andersom. De Europese Unie stelt weliswaar een aantal minimum welzijnseisen aan de manier waarop dieren worden gehouden, maar deze zijn onvoldoende en worden door landen gebruikt als excuus om zelf geen strengere regels in te stellen.

- Alle dieren krijgen een wettelijk recht op vrije uitloop en hebben buiten ook voldoende schuilmogelijkheden.
- In de stal beschikken dieren over voldoende ruimte, stro en afleidingsmateriaal.
- Koeien worden gehuisvest in familiekuddes. Kalfjes worden niet langer meteen na de geboorte weggehaald, maar mogen opgroeien bij hun moeder in de wei en de melk drinken die voor hen bedoeld is.
- De Partij voor de Dieren wil het houden van kalveren in hokken op een ijzerarm dieet voor de productie van blank kalfsvlees verbieden.
- Ook de kraamboxen waarin varkens weken tussen stangen staan, worden verboden. Varkensmoeders krijgen de gelegenheid te nestelen en hun biggetjes te verzorgen.
- Wij zijn voorstander van een preventieve huisvestings-toets voor nieuwe stalsystemen. Dat betekent dat zo'n nieuw systeem alleen toestemming krijgt als kan worden aangetoond dat dieren hun natuurlijk gedrag kunnen ontplooiën. Bestaande stallen krijgen zo'n toets met terugwerkende kracht.
- Er komt een einde aan pijnlijke ingrepen zoals het couperen van staarten, kappen van snavels en onthoornen van koeien.
- Europa verbiedt per direct de productie van foie gras (ganzen- of eendenlever) en stelt een handels- en importverbod hierop in.
- Het fokken en houden van onder andere vleeskonijnen, waterbuffels, struisvogels en dromedarissen is ten onrechte gedoogd en wordt beëindigd.

Geen plofdieren. Veel dieren zijn zo ver doorgefokt dat ze in een paar weken zijn vetgemest. Dit zorgt voor ernstige welzijnsproblemen. Een dierwaardig bestaan betekent ook dat dieren zich op natuurlijke wijze kunnen voortplanten.

- Er komt een verbod op het fokken op extreme groeisnelheden, zoals bij kippen en varkens, en op extreme productie, zoals bij melkkoeien. Plofkippen die door hun pootjes zakken en dikbilkoeken die niet natuurlijk kunnen bevallen behoren tot de verleden tijd.
- De pluimveehouderij gaat weer gebruikmaken van kippenrassen die zowel kunnen worden gehouden voor eieren als voor de productie van vlees. Versnippering

en vergassing van honderden miljoenen eendagshaantjes vindt daarmee niet langer plaats.

- We willen een verbod op onnatuurlijke en vaak pijnlijke voortplantingsmethoden bij dieren zoals embryospoeling, embryo-transplantatie en hormonale vruchtbaarheidsbehandelingen. Er komt geen toestemming voor de ontwikkeling van nieuwe reproductiemethoden als deze de integriteit en het welzijn van dieren aantasten.
- Het klonen van dieren voor productiedoeleinden blijft verboden. De import en handel in (nakomelingen van) gekloonde en genetisch gemanipuleerde dieren van buiten de EU wordt per direct verboden en op dit verbod komt strenge controle.
- Europa zet zich actief in voor een wereldwijd traceersysteem om de handel in gekloonde dieren, hun nakomelingen en producten die van deze dieren afkomstig zijn tegen te gaan.
- De (achterhaalde) Europese identificatieregels waardoor het oormerken van dieren verplicht is, verdwijnen. Zolang deze regels nog gelden krijgen gewetensbezwaarden een ontheffing.

Leed verzachten. Het aantal dieren dat in Europa wordt gefokt en gedood zal fors moeten verminderen. Als dieren vervoerd en geslacht worden, moeten ze daar zo min mogelijk leed en stress bij ondervinden. De Partij voor de Dieren wil een einde aan de dieronterende transporten en het ernstige dierenleed bij de slacht.

- Diertransporten mogen niet langer duren dan twee uur.
- Transporten van levende dieren naar landen buiten de Europese Unie, zoals Turkije, zijn niet langer toegestaan. Aan import en doorvoer via de EU van dieren vanuit landen als de Verenigde Staten naar Azië komt een einde.
- Het aantal vervoersbewegingen per dier vermindert. De Europese Unie stimuleert lidstaten om een kilometerheffing op diertransporten in te voeren.
- Er komt veel strengere controle en handhaving van de Europese transportregels.
- Dieren worden niet meer geslacht volgens methoden die ernstig leed veroorzaken zoals de waterbadmethode bij kippen en CO₂-verdooving bij varkens.
- Rituele slacht is alleen nog toegestaan als dit gebeurt met adequate voorafgaande verdooving.
- Er komt een Europees import- en handelsverbod op vlees van onverdoofd geslachte dieren. Zolang het onverdoofd slachten nog plaatsvindt, geldt er verplichte etikettering.
- Op vlees, zuivel en eieren komt een duidelijk etiket dat laat zien waar het betrokken dier geboren is, gehouden is en – in geval van vlees – geslacht is. Misleidende herkomst aanduiding van dierlijke producten behoort tot het verleden.

Gezondheid van mensen en dieren voorop. Dieren houden op een verantwoorde manier. Door regionalisering, het uitbannen van langeafstandstransporten en het inkrimpen van de bedrijfsgrootte verminderen we verder de kans op de uitbraak van dierziekten.

- Het Europees non-vaccinatiebeleid stopt en er worden preventieve diervriendelijke maatregelen genomen om uitbraken van dierziekten tegen te gaan.
- Bij uitbraken van niet-dodelijke dierziekten wordt de norm dat dieren kunnen uitzielen en herstellen. Dieren mogen niet langer om louter economische redenen worden afgemaakt.
- Er komen strikte regels voor antibioticagebruik in de veehouderij. De preventieve toepassing van antibiotica stopt. Middelen die noodzakelijk zijn voor mensen krijgen geen toepassing meer bij dieren.

Vissen

Vangsten beperken. De Europese visserij is verantwoordelijk voor de structurele overbevissing van visbestanden in de Europese wateren. Maar liefst 88% van de vissoorten is overbevist en 30% kan zich waarschijnlijk al niet meer herstellen. Europese vissers plunderen ook – met subsidie van de EU – visgronden buiten Europa, zoals voor de kust van Afrika.

- De Partij voor de Dieren wil visserijsubsidies per direct afschaffen.
- Het voorzorgsbeginsel wordt leidend in het Europese visserijbeleid. Vangstquota mogen niet langer op een hoger niveau worden vastgesteld dan onafhankelijke mariene biologen verantwoord vinden. Als er geen wetenschappelijke gegevens beschikbaar zijn, wordt er niet gevestigd of worden flinke veiligheidsmarges ingebouwd met vangstquota op een zeer laag niveau.
- Waar ecosystemen en visbestanden er slecht aan toe zijn, komt een moratorium op de visvangst om de natuur de kans te geven zich te herstellen. Voor de meest kwetsbare soorten als paling, kabeljauw en tonijn wordt op korte termijn een vangstverbod ingesteld.
- De EU bouwt de overcapaciteit van de vissersvloot in hoog tempo af. De vangstcapaciteit van de Europese vissersvloot mag niet groter zijn dan de ecosystemen in de Europese wateren kunnen dragen.
- Vissen die in netten terechtkomen of via haken ('longlines') worden gevangen, maken een gruwelijke doodstrijd door. De Partij voor de Dieren wil een verbod op alle vangst- en dodingsmethoden die gepaard gaan met langdurig lijden en eindigen in een onverdoofde slacht. Aan destructieve visserijtechnieken willen we een einde maken. Monstertrawlers, diepzeevisserij en boomkorren die met sleepnetten de zeebodem verwoesten behoren tot de verleden tijd.
- Er komt een strikte naleving op bestaande afspraken

om schadelijke visserijpraktijken tegen te gaan. Het verbod op het dumpen van gevangen vis op zee om commercieel aantrekkelijkere vissen te kunnen vangen (highgrading), wordt streng gecontroleerd, onder andere via camera's of toezicht aan boord op kosten van de sector.

- Vissersboten van reders die zich niet aan de regels houden gaan aan de ketting.
- We willen dat de EU bijvangsten fors vermindert door een verbod in te stellen op niet-selectieve visserijmethoden. Als er toch bijvangst heeft plaatsgevonden en de betreffende dieren overleven die vangst niet, dan dienen ze te worden aangeland en verrekend met de vangstquota, die daardoor naar beneden worden bijgesteld.
- De Partij voor de Dieren wil af van het gebruik van staandwant. In deze staande netten komen namelijk onder andere bruinvissen vast te zitten waardoor ze stikken.

Geen viskwekerijen. Viskwekerijen vormen een nieuwe bio-industrie en lossen bovendien het probleem van de overbevissing niet op: veel gekweekte vissen worden gevoerd met wild gevangen vis. Ze zijn niet duurzaam en verre van diervriendelijk.

- De Partij voor de Dieren wil dat er geen toestemming meer wordt verleend aan nieuwe viskwekerijen zolang het welzijn van de vissen niet kan worden gegarandeerd en deze afhankelijk zijn van wildvang.
- Voor bestaande viskwekerijen komt er met terugwerkende kracht een toets op dierenwelzijn en duurzaamheid. Als niet kan worden aangetoond dat het kweken en houden van de vissen op duurzame en diervriendelijke wijze gebeurt, dan komt hier een verbod op.
- Er komt een verplichting voor humanere dodingsmethoden in viskweek.
- Het levend koken van kreeften, krabben en garnalen wordt niet langer getolereerd.

Internationaal

Duurzame landbouw voor een rechtvaardige wereld. De wijze waarop Europeanen consumeren en produceren heeft een directe invloed op het leven van mensen en dieren in andere landen. In hun jacht naar goedkoop voedsel en biobrandstoffen maken Westerse landen zich steeds meer schuldig aan landroof. De Partij voor de Dieren wil een landbouwbeleid dat ontwikkelingslanden geen schade berokkent. We maken ons sterk voor een regionalisering van de landbouw.

- Europese landbouw- en visserijsubsidies verdwijnen. Dat geeft boeren in ontwikkelingslanden weer kansen.
- Visserijakkoorden tussen de EU en derde landen zijn roofakkoorden en gaan van tafel.
- Alle bestaande exportsubsidies en budgetten voor ex-

portpromotie verdwijnen. Er vindt geen dumping meer plaats op de markten van ontwikkelingslanden.

- Er komen strenge afspraken om landroof tegen te gaan. Investerings in land en grond behoren te voldoen aan de criteria van de VN-mensenrechtenrapporteur voor het recht op voedsel.
- Europa stopt met de import van producten die ten koste gaan van de leefomgeving elders of die gepaard gaan met schendingen van mensenrechten en dierenwelzijn.
- Voor producten afkomstig van buiten de Europese Unie behoren dezelfde milieu- en dierenwelzijnseisen te gelden als voor de producten binnen de EU. Producenten uit ontwikkelingslanden krijgen hulp om aan Europese eisen te voldoen en om zelf hun grondstoffen te verwerken tot hoogwaardige producten.
- De EU zet in op de productie van regionaal veevoer, zodat de massale importen van soja en maïs voor veevoer gestopt kunnen worden. Hierdoor komt landbouwgrond beschikbaar voor het voeden van mensen en stopt de destructieve impact van deze teelt op het klimaat en de biodiversiteit.
- Dierenwelzijn wordt binnen de Wereldhandelsorganisatie erkend als een criterium waardoor landen de import van dierenvriendelijke producten kunnen weren (non-trade concern).

Duurzaamheid zorgt voor voedselzekerheid. Mensen in ontwikkelingslanden zijn voor hun voedsel direct afhankelijk van de kwaliteit van hun omgeving: een vruchtbare bodem, schoon water, biodiversiteit en de aanwezigheid van andere noodzakelijke hulpbronnen. De Europese Unie mag dit niet in gevaar brengen.

- Om de gevolgen van klimaatverandering te bestrijden en de verwoestijning te stoppen maakt de EU zich sterk voor het herstel van ecosystemen en het beschermen van bestaande natuur.
- De EU stopt met het stimuleren en exporteren van systemen voor industriële landbouw zoals megastallen, kunstmest, landbouwgif en gengewassen.
- In plaats daarvan wordt geïnvesteerd in regionale, agro-ecologische landbouw en in regionale infrastructuur. Hierdoor kan de voedselproductie en voedselzekerheid van ontwikkelingslanden sterk en duurzaam stijgen, met respect voor natuur en dierenwelzijn. In internationaal verband, zoals in de VN-commissie voor Wereldvoedselzekerheid, wordt de EU een krachtig pleitbezorger voor deze koers.
- Wetenschappelijke inzichten, nieuwe technieken en uitgangsmateriaal voor een duurzame landbouw als zaden, zijn essentieel voor duurzame ontwikkeling. De EU zet zich er actief voor in dat octrooien en andere obstakels deze zaken niet onbereikbaar maken voor mensen in ontwikkelingslanden.

2 Meer natuur

De natuur met haar verscheidenheid aan planten, dieren en ecosystemen is het meest waardevolle dat er is. Natuur heeft een eigen waarde en verdient alleen daarom al zorgvuldige bescherming. De soortenrijkdom in de oceanen en op land vormt bovendien de basis van ons bestaan. Zonder gezonde oceanen en wouden is er geen schone lucht om in te ademen. Zonder biodiversiteit hebben we geen gezonde bodem om ons voedsel op te verbouwen. Het is onze plicht om te zorgen voor een leefbare aarde, nu en in de toekomst.

Wereldwijd is de biodiversiteit in crisis: iedere dag sterven plant- en diersoorten uit en ecosystemen raken steeds verder uit balans. De EU heeft een belangrijk aandeel in de teeloorgang van de natuurlijke rijkdommen elders op aarde. Grootschalige importen van soja, hout en palmolie gaan rechtstreeks ten koste van tropisch regenwoud en oerbossen, terwijl overbevissing door de Europese vissersvloot de mariene ecosystemen over de hele wereld ernstig aantast.

Ook in Europa zelf staan natuur en biodiversiteit onder druk. Bijna een kwart van de wilde soorten wordt met uitsterven bedreigd. Bovendien zijn de meeste ecosystemen zo aangetast dat zij niet langer in staat zijn hun waardevolle diensten te leveren. Deze aantasting bedreigt onder meer de voedselzekerheid en zadelt de EU op met enorme maatschappelijke en economische verliezen.

De Partij voor de Dieren wil meer natuur en vindt dat de Europese Unie haar aandeel in de verwoesting van de natuur moet stoppen. We willen dat de EU het voortouw neemt bij het bestrijden van de biodiversiteitscrisis en daarbij niet wacht tot andere wereldspelers bereid zijn in actie te komen.

Meer natuur in Europa

Natuur beschermen en herstellen. Ondanks alle mooie woorden over het belang van biodiversiteit, krijgt de natuur in de praktijk nauwelijks bescherming. Europese richtlijnen worden niet of te laat nageleefd en lidstaten als Nederland proberen uit alle macht onder de afspraken uit te komen. Ook beloften die in VN-verband zijn gedaan, zoals het stoppen van het biodiversiteitsverlies per

2010, worden niet waargemaakt. We kunnen het ons niet veroorloven nog meer natuurlijk kapitaal op te offeren voor kortetermijngewin.

- De EU maakt een Deltaplan Biodiversiteit. Subsidies die schadelijk zijn voor de biodiversiteit worden per direct afgeschaft en het verlies aan biodiversiteit is per 2015 gestopt.
- Er komt zo snel mogelijk een robuust Europees Natuurnetwerk zodat soorten zich kunnen verplaatsen en de natuur veerkrachtiger wordt. Minstens 25% van het land- en zoetwateroppervlak wordt beschermd en het verbinden van de Natura 2000-gebieden krijgt prioriteit.
- Iedereen heeft recht op een groene en gezonde leefomgeving. De EU stimuleert de vergroening van verstedelijkte gebieden met het oog op gezondheid, klimaat en biodiversiteit. Er komt een norm voor stedelijk groen die minimaal aansluit bij de norm van de Verenigde Naties (48 m² groen per stads- of dorpsbewoner).
- De obstakels in Europese rivieren die de trek van vissen belemmeren en vele vissen het leven kosten willen we wegnemen. Nieuwe gemalen en installaties zijn visvriendelijk.
- Bestaande Europese natuurafspraken – zoals Natura 2000, de Kaderrichtlijn Water en het ammoniakplafond – zijn hard nodig om de schade te beperken die het Europese landbouwbeleid aan de natuur toebrengt. De natuurafspraken worden dan ook niet versoepeld, maar aangescherpt en strikt gehandhaafd.
- De Partij voor de Dieren wil minstens 25% van de Europese zeeën beschermen door deze aan te wijzen als zeereservaat. In dit netwerk van natuurgebieden op zee mogen geen activiteiten plaatsvinden die schadelijk zijn voor de mariene ecosystemen. Geen vissersboten dus. Belangrijke kraamkamers, zoals de Middellandse

Zee waar de met uitsterven bedreigde tonijn paait, worden in ieder geval gesloten voor jacht op deze dieren.

- Scheepswrakken op de bodem van de zee zijn bloeiplaatsen voor mariene biodiversiteit en krijgen zoveel mogelijk bescherming.
- Visserijtechnieken die grote schade aanrichten aan de mariene ecosystemen, zoals diepzee- en boomkorvisserij, worden afgeschaft.

Ruimte voor dieren, niet voor jagers. In het wild levende dieren krijgen in Europa steeds minder leefruimte. Nu zij vaker in de buurt van mensen leven, wordt al te gemakkelijk beweerd dat ze overlast veroorzaken. Mensen halen de zwaarste middelen uit de kast om ze te bestrijden, vaak zonder enig ander resultaat dan de dood van talloze dieren. De Partij voor de Dieren wil dat in het wild levende dieren zoveel mogelijk met rust worden gelaten.

- De intrinsieke waarde en bescherming van in het wild levende dieren zijn voortaan uitgangspunt van beleid.
- In het wild levende dieren worden niet gedood, maar zoveel mogelijk met rust gelaten. Populaties krijgen de kans om het natuurlijk evenwicht te herstellen als dat is verstoord.
- De Partij voor de Dieren wil een einde aan de plezierjacht. Handel in producten die door plezierjacht zijn verkregen willen we verbieden.
- Preventief beleid voorkomt overlast. De EU biedt indien nodig ondersteuning bij het diervriendelijk oplossen van conflicten tussen mensen en dieren, zoals bij de beren in Roemenië die steden opzoeken nu hun leefgebied is verkleind.
- Wij verzetten ons tegen gruwelijke dodingsmethoden, zoals het vergassen van ganzen dat nu door Europa wordt gedoogd. De bestaande regels worden aangescherpt en strikt gehandhaafd.
- Bescherming van dieren gaat boven tradities. Het rapen van kievitseieren wordt niet langer oogluikend toegestaan en de illegale vogeljacht in landen als Malta, Italië en Frankrijk wordt aangepakt.
- We binden de strijd aan met jachttoerisme. Europese reisorganisaties mogen geen schietsafari's in Afrika en andere jachtreizen meer aanbieden.

Internationaal

Biodiversiteit behouden. Bij ongewijzigd beleid zal de mondiale biodiversiteit nog verder afnemen. Verminderen van de vleesconsumptie is de belangrijkste en meest efficiënte maatregel om dit tegen te gaan. Daarnaast wil de Partij voor de Dieren dat Europees beleid wordt getoetst op de gevolgen voor natuur en biodiversiteit elders. Bovendien willen we dat de EU het herstel en de bescherming van natuurgebieden wereldwijd actief gaat ondersteunen.

- De EU zet in op vleesvermindering en stimuleert maatregelen die daaraan bijdragen.
- Er komt een verbod op de import van producten die ten koste gaan van tropisch regenwoud, oerbossen en andere cruciale ecosystemen. Goedkope grondstoffen als palmolie en soja komen Europa niet meer in als ze niet aantoonbaar duurzaam zijn geproduceerd. Dat betekent in ieder geval dat verlies van natuur en landroof moeten worden uitgesloten.
- De EU steunt (ontwikkelings)landen bij het bestrijden van illegale houtkap en bij goede controle op duurzaam bosbeheer. We willen strikte handhaving van het importverbod op illegaal gekapt hout.
- De EU zet zich in voor een wereldwijd netwerk van natuurgebieden, zowel op land als op zee. Daartoe krijgen ontwikkelingslanden steun bij de bescherming van hun natuur en biodiversiteit.
- De Partij voor de Dieren wil dat de EU al haar beleid toetst op de gevolgen voor natuur en biodiversiteit elders. Als het beleid ecosystemen in gevaar brengt, wordt het stopgezet. Er komt bijvoorbeeld een einde aan de verplichte bijmenging van biobrandstoffen, omdat de grote vraag naar oliegewassen leidt tot het verlies van cruciale natuur. Dit geldt ook voor de bijstook van biomassa in energiecentrales: Europees beleid mag er niet toe leiden dat hele bossen worden gekapt om op te stoken voor zogenaamd groene energie.
- Wij willen dat Europa haar grenzen sluit voor producten die samengaan met natuurvernietiging, zoals teerzandolie en uraniumerts.

Bescherming van dieren wereldwijd. De handel in bedreigde diersoorten heeft zich ontwikkeld tot een nietsontziende vorm van criminaliteit. De naleving van internationale verdragen om de illegale handel in bedreigde dieren tegen te gaan is ronduit bedroevend. Ondanks het moratorium op de commerciële walvisjacht doden landen als Noorwegen en Japen jaarlijks honderden walvissen. De Partij voor de Dieren vindt dat Europa zich sterk dient te maken tegen deze misdaden.

- Wij strijden voor een import- en handelsverbod op alle uit het wild gevangen dieren.
- De Europese Unie behoort de internationale afspraken na te komen die zij heeft gemaakt over de bescherming van bedreigde diersoorten (CITES). Lidstaten worden verplicht om maatregelen te nemen om een einde te maken aan de grootschalige smokkel in wilde dieren. Lidstaten aan de grens krijgen hulp bij de controle op smokkelroutes. Europa draagt bij aan de bescherming van wilde dieren in landen van herkomst en ondersteunt de lokale autoriteiten bij de bestrijding van illegale wildvang.
- We willen dat de EU het voortouw neemt in het verbe-

teren van de CITES-afspraken. Dat betekent dat Europa in ieder geval inzet op een verbod op de commerciële jacht op de ijsbeer en dat zij zich verzet tegen versoepeling van de handelsbeperkingen in producten als ivoor en tegen uitzonderingen voor handel en transport van jachttrofeeën.

- Europa verzet zich actief tegen de zeehondenjacht in landen als Canada en Namibië.
- De EU maakt zich sterk voor een strikte handhaving van het moratorium op de walvisjacht. Landen die dat moratorium aan hun laars lappen krijgen te maken met sancties. Deze landen worden bovendien aangeklaagd bij het Internationaal Gerechtshof. De EU initieert zulke processen of sluit zich aan bij landen die hier al stappen toe ondernomen hebben, zoals Australië.
- Walvisvlees is niet welkom in Europese havens, ook niet voor doorvoer naar landen als Japan.
- We willen de bescherming van walvissen in het kader van de Internationale Walvisvaart Commissie (IWC) uitbreiden naar kleinere walvisachtigen zodat ook dolfijnen niet meer mogen worden bejaagd. De EU maakt zich sterk voor een einde aan de dolfijnenslachten op de Faeroër eilanden en in Japan.
- Europa maakt zich sterk voor een totaalverbod op de vangst van (blauwvin)tonijn. Onder meer als partij in de Internationale Commissie voor de Bescherming van Atlantische Tonijn (ICCAT) en door geen akkoorden meer te sluiten met landen buiten de EU voor vangst op tonijn door Spaanse en Franse vissers.
- De EU zet zich in voor een betere bescherming van haaien, roggen en andere kwetsbare soorten. Het verbod op het afsnijden van haaienvinnen wordt strikt gehandhaafd met (camera)toezicht aan boord op kosten van de vissers zelf.

3 Binnen de draagkracht van de aarde

Onze planeet voorziet ons van schone lucht, water, planten en grondstoffen.

Als we hiermee zuinig omgaan, is een duurzame toekomst voor volgende generaties mensen en dieren verzekerd. Alleen door het voeren van een krachtig milieubeleid en ons consumptiegedrag aan te passen, kunnen we binnen de draagkracht van de aarde blijven.

Om de aarde leefbaar te houden moeten de veranderingen van het klimaat en de vervuiling van het milieu zo snel mogelijk stoppen. Daarvoor is het noodzakelijk de uitstoot van broeikasgassen vergaand terug te dringen, natuurlijke hulpbronnen te beschermen en zuinig te zijn met kostbare delfstoffen. Als op dit moment elke wereldburger zou consumeren als de gemiddelde Europeaan, zouden er bijna drie wereldbollen nodig zijn om daarin te voorzien.

De westerse overconsumptie overstijgt niet alleen de draagkracht van de aarde, maar ondermijnt ook de positie van mensen en dieren in arme gebieden in de wereld. Zij worden het eerst en het hardst geraakt door uitputting van natuurlijke hulpbronnen, door landroof, droogte en overstromingen. Europese bedrijven schenden bovendien met regelmaat mensenrechten en maken zich schuldig aan grove milieuvervuiling, vooral in ontwikkelingslanden. En vaak staan de slachtoffers daarvan met lege handen, zonder een mogelijkheid om hun recht te halen.

De Partij voor de Dieren wil een krachtig Europees klimaat- en milieubeleid dat deze problemen daadwerkelijk aanpakt. In gezamenlijkheid kunnen EU-lidstaten ambitieuze doelen stellen om broeikasgassen te verminderen, energie schoon en hernieuwbaar te maken en lucht- en waterkwaliteit te verbeteren. Europa neemt haar verantwoordelijkheid voor een leefbare aarde en een rechtvaardige verdeling van hulpbronnen, zodat ook de generaties na ons en de mensen in ontwikkelingslanden kans hebben op een goed bestaan.

Broeikasgassen reduceren. Als een van de rijkste continenten en een van de hoofdveroorzakers van klimaatverandering draagt Europa een extra grote verantwoorde-

lijkheid om het voortouw te nemen in het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen. Tot nu toe zijn de maatregelen die Europa heeft genomen weinig effectief. De handel in rechten om broeikasgassen te mogen uitstoten, is uitgelopen op een fiasco. Voor bedrijven is het in de meeste gevallen goedkoper om door te gaan met vervuilen, dan om milieumaatregelen te nemen. De Partij voor de Dieren wil dat de EU de uitstoot van broeikasgassen aan banden legt en toewerkt naar een daadwerkelijk koolstofarme economie.

- De EU neemt een voortrekkersrol in het maken van mondiale, bindende afspraken over het reduceren van de uitstoot van broeikasgassen en over maatregelen om opwarming van de aarde te stoppen.
- Wij willen dat in 2020 de Europese uitstoot van broeikasgassen met 40% is verminderd ten opzichte van 1990, in 2030 met 65%. In 2050 is Europa CO₂-neutraal.
- Europa stapt af van het idee dat bedrijven 'rechten' hebben en kunnen verhandelen om het klimaat te schaden. Het EU Emissions Trading System (ETS) wordt afgeschaft en daarvoor in de plaats komen bindende reductieverplichtingen.
- Zolang het ETS nog bestaat, wordt het drastisch aangepast: het plafond gaat jaarlijks met 3,5% naar beneden. Er komt een drempelwaarde bij de veiling: blijft het bod hieronder of is er helemaal geen vraag, dan worden de rechten van de markt gehaald. Aan het zogenoeten 'backloading' komt een einde. De opbrengst van de veiling komt ten goede aan een fonds voor de financiering van klimaatmaatregelen. Europese bedrijven mogen niet langer emissierechten kopen buiten de EU.
- Opslag van CO₂ en afkoop van de reductiedoelstellingen in andere landen zijn geen duurzame oplossingen

en worden niet meegeteld in het behalen van de Europese reductiedoelstellingen (Clean Development Mechanism en Joint Implementation).

- Om klimaatverandering tegen te gaan, is het belangrijk niet alleen naar de energiesector te kijken, maar ook naar ons voedsel: met name door vlees en zuivel te vervangen door plantaardige alternatieven valt grote klimaatwinst te behalen en kunnen de kosten van klimaatverandering gehalveerd worden.

Energie besparen en verduurzamen. Europa is verslaafd aan fossiele brandstoffen en kernenergie. Een gezonde toekomst ligt in duurzame, decentrale energievoorziening. Dat is niet alleen noodzakelijk voor het milieu en de natuur, het maakt ons ook minder afhankelijk van olie- en gasproducerende landen. Energiebesparing is de eerste en goedkoopste stap naar een duurzaam energiebeleid. Lokaal en kleinschalig energie opwekken biedt goede kansen voor groene werkgelegenheid.

- In 2030 bespaart Europa 50% energie ten opzichte van 2014.
- Het percentage duurzame energie wordt opgehoogd naar 25% in 2020, en 60% in 2030. In 2040 wordt alle energie duurzaam opgewekt.
- Energiezuinig bouwen wordt de norm. Vanaf 2020 bouwen we alle gebouwen energieneutraal. Vanaf 2025 is de bebouwde omgeving netto energieproducent.
- De EU stelt strikte normen vast voor energiegebruik van apparaten, vervoermiddelen en datacentra. Extreem verspillende apparaten zoals terrasverwarmers komen niet meer op de markt.
- Er komt een Europees energielabel voor zowel elektrische apparaten als voor vervoermiddelen. Dit label houdt niet alleen rekening met het verbruik, maar met de hele levenscyclus.
- Aan subsidies of korting op energiebelastingen voor grootverbruikers komt een einde. Lidstaten houden de vrijheid om niet-duurzame energie extra te belasten.
- Alle investeringen in energieonderzoek van de Europese Unie richten zich voortaan op duurzame energieproductie en energiebesparing.
- Biobrandstoffen, biomassabijstook en mestvergisting zijn geen duurzame vormen van energie, maar uitwassen van een ontspoord landbouwsysteem. Er gaan geen subsidies meer naartoe. Aan verplichte bijmenging komt per direct een einde. De import van hout en palmolie voor energieproductie stopt.
- Zeer vervuilende fossiele brandstoffen zoals teerzandolie en schaliegas komen Europa niet meer in. Bedrijven zoals Shell en BP worden bovendien verplicht te rapporteren over de klimaat- en milieu-impact van hun brandstoffen.
- We bevorderen schone energieproductie door een pla-

fond te stellen aan de uitstoot van broeikasgassen door nieuwe én bestaande energiecentrales. Dat plafond gaat periodiek omlaag. Kerncentrales gaan dicht. We verzetten ons tegen ondergrondse opslag van kernafval.

- Europa bouwt de winning van steen- en bruinkool af. Er wordt niet naar schalie- en steenkoolgas geboord.
- Duurzame energie krijgt voorrang op het energienetwerk. Europa zorgt voor 'slimme energienetten' (smart grids), die gevoed worden door groene, kleinschalig en decentraal opgewekte energie. De privacy van de gebruikers en leveranciers mag daarbij niet in de knel komen.
- De Partij voor de Dieren wil de liberalisering van de Europese energiemarkt terugdraaien.

Zuinig met grondstoffen. Grondstoffen zijn beperkt. We moeten er zuinig mee omspringen en inzetten op hergebruik en terugwinning.

- Europa verkleint haar ecologische voetafdruk en zet in op een circulaire economie, gericht op de herbruikbaarheid van producten en grondstoffen.
- Er komen in Europees verband strenge eisen voor het ontwerp van producten, zodat deze lang mee kunnen gaan, te repareren zijn en de materialen eenvoudig hergebruikt kunnen worden.
- Grote bedrijven krijgen de verplichting om een grondstoffenboekhouding bij te houden en maken hun uitstoot van broeikasgassen inzichtelijk.
- Leaseconstructies, waarbij bedrijven eigenaar blijven van het product en de klant alleen een dienst afneemt, worden aangemoedigd. Zo kan de producent meer grondstoffen recycleren en wordt het denken in kringlopen bevorderd.
- De Partij voor de Dieren wil een actieplan om het plastic in zeeën en oceanen te lijf te gaan. Maatregelen daarin zijn onder meer: het uitbannen van microplastics in cosmetica, het opnemen van doelstellingen in de Kaderrichtlijn water over zwerfafval en regelgeving voor kleding- en wasmachinefabrikanten om het vrijkomen van synthetische vezels in het water tegen te gaan.
- Europa zet in op vermindering van plastic tasje en onnodige verpakkingsmaterialen. Ze moedigt statiegeldsystemen aan, net als herbruikbare of biologisch afbreekbare verpakkingen.
- We willen het storten en verbranden van afval beëindigen en afvalinzameling verbeteren. Wettelijk wordt geregeld dat nieuwe producten voor een substantieel deel uit gerecyclede materialen zullen bestaan.

Schone lucht en schoon water. De kwaliteit van onze lucht en ons water staat nog altijd onder druk. Fabriekslandbouw, verkeer en zware industrie zijn de grootste boosdoeners. De meest Europeanen staan bloot aan een gro-

tere concentratie fijnstof dan de Wereldgezondheidsorganisatie gezond acht. Het oppervlaktewater is vervuild met landbouwgif, meststoffen en - steeds vaker - met resten van medicijnen. De Partij voor de Dieren vindt dat iedereen recht heeft op schone lucht en schoon water en bepleit daarom handhaving van strenge normen.

- Bij het bepalen van normen voor de kwaliteit van lucht en water staat het voorzorgsbeginsel voorop.
- Europa neemt de richtlijnen van de Wereldgezondheidsorganisatie voor fijnstof, ozon, stikstofdioxide en zwaveldioxide als harde grenswaarden. Er komt ook een strenge Europese norm voor roet.
- De normen voor luchtkwaliteit in openbare gebouwen, met name scholen, worden gecontroleerd en gehandhaafd.
- Europa neemt bronmaatregelen om de oppervlaktewatervervuiling door medicijnresten terug te brengen.

Slimmer vervoer. Het verkeer is verantwoordelijk voor ongeveer een kwart van de uitstoot van broeikasgassen in Europa. De Partij voor de Dieren pleit voor het terugdringen van transport over de weg en het stimuleren van milieuvriendelijker vervoer.

- Er komt een Europees masterplan om het openbaar vervoer sterk te verbeteren, met name via hogesnelheidstreinen tussen belangrijke steden. Het vliegverkeer binnen Europa wordt daarmee teruggedrongen. Ambtenaren en vertegenwoordigers van de EU in functie reizen binnen Europa met de trein als de reisafstand minder is dan 500 kilometer.
- Vervoermiddelen worden veel schoner en zuiniger; Europa wordt koploper in milieunormen voor voer- en vaartuigen.
- De EU spant zich in om de luchtvaart schoner te krijgen. De in de luchtvaart geldende vrijstelling voor btw en accijns wordt opgeheven, omvliegen wordt tot een minimum beperkt en ook vluchten naar en vanuit Europa worden CO₂-belastingplichtig.
- De EU bevordert efficiënt en milieuvriendelijk goedertransport. Daartoe investeert ze vooral in transport over water.

Internationaal

Hulpbronnen eerlijk delen. Om conflicten te voorkomen is duurzaam beheer van de aarde essentieel, net als het zorgen voor een rechtvaardige verdeling van voedsel en hulpbronnen. De winning van materialen die EU-landen importeren, zorgt vaak voor grote schade aan mensen, dieren en milieu. De vrije handel maakt het noodzakelijk dat er strenge regels komen voor bedrijven. De Europese Unie zet wat de Partij voor de Dieren betreft in op het beperken van het gebruik van materialen, water, energie en land. Wij

pleiten voor een internationaal systeem van quotering van natuurlijke hulpbronnen.

- Er worden harde duurzaamheidseisen gesteld aan de import en winning van al onze grondstoffen. Er komt een richtlijn conflictmetalen, waarmee we grondstoffen uit conflictgebieden kunnen weren.
- Ook voor mijnbouwbedrijven komen er strengere regels. Hierin worden de rechten van de lokale bevolking beschermd en milieu- en natuurvoorwaarden voor de winning van grondstoffen geborgd.
- Grote bedrijven geven verplicht inzicht in de herkomst van de materialen die zij gebruiken en de omstandigheden in de productieketen. Ze publiceren jaarlijks een winst- en verliesrekening voor mensen, dieren, natuur, milieu en klimaat.
- We willen af van het vrijblijvende karakter van het maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO). Naast een MVO-toezichthouder komen er duidelijke afspraken over rapportage van de inspanningen en resultaten van het MVO-beleid van bedrijven.
- De EU stopt met het exporteren van afvalproducten en giftige stoffen naar ontwikkelingslanden om deze daar goedkoop te laten verwerken.

Internationaal milieubeleid. De huidige internationale verdragen op het gebied van biodiversiteit en klimaat worden niet of nauwelijks nageleefd. De tijd van vrijblijvendheid is voorbij. De gezamenlijke verantwoordelijkheid die landen dragen voor het leefbaar houden van de aarde dient te worden vertaald naar harde, afdwingbare afspraken. De EU neemt daarin het voortouw, geeft het goede voorbeeld en remt lidstaten niet af in hun eigen ambities.

- De Europese Unie treedt op om conflicten, mensenrechtenschendingen en milieuverniëting wereldwijd tegen te gaan.
- In VN-verband zet de EU alles op alles om te komen tot een verrijkende agenda voor duurzame ontwikkeling met ambitieuze, wereldwijd geldende duurzaamheidsdoelen gebaseerd op mensenrechten, planetaire grenzen en respect voor dieren en natuur.
- De Europese Unie kan internationale onderhandelingen als blok voeren, maar alleen met een democratisch tot stand gekomen mandaat. De Europese Unie gaat voorop lopen met ambitieuze afspraken in internationale milieuverdragen.
- Om resultaat te boeken bij internationale conferenties vormt de Europese Unie coalities met andere landen voor het stellen van ambitieuze internationale milieudoelen. Deze coalitielanden implementeren de beoogde doelen in ieder geval zelf – los van het resultaat van de conferentie.
- De Partij voor de Dieren wil in toekomstige klimaat-, milieu- en natuurverdragen concrete tussendoelen

opnemen, waarover landen verantwoording afleggen.

- Internationale verdragen en afspraken over milieu, klimaat, biodiversiteit, mensenrechten en maatschappelijk ondernemen worden zo snel mogelijk omgezet in bindende regels, zowel op het niveau van de EU als op dat van de lidstaten.
- De Partij voor de Dieren pleit ervoor dat Europese lidstaten gemiddeld één procent van hun bruto binnenlands product ter beschikking stellen voor klimaatmaatregelen in ontwikkelingslanden, bovenop de officiële budgetten voor ontwikkelingssamenwerking.
- De EU maakt zich sterk voor de oprichting van een Internationaal Milieugerechtshof dat milieuconflicten kan beslechten.
- Europa zorgt voor een goed werkend klachtenmechanisme en biedt slachtoffers van milieu- en mensenrechtendelicten hulp om hun recht te halen. De EU borgt een goed werkende zorgplicht en aansprakelijkheid van bedrijven en bestuurders. Slachtoffers van buiten de Unie krijgen ook de mogelijkheid hun recht te halen binnen de EU.
- De EU legt het principe vast dat elk land de taak heeft om mensen te beschermen tegen uitbuiting en diefstal door bedrijven, niet alleen in eigen land, maar ook daarbuiten.

4 Grenzen aan diergebruik

Dieren zijn levende wezens, geen hebbeding, speelgoed of accessoire en geen product of middel tot menselijk vermaak. Dieren verdienen een goede bescherming. Dat begint bij het erkennen van hun intrinsieke waarde en het respecteren van hun eigen aard en behoeften. Dat geldt voor alle dieren en stelt grenzen aan de doelen waarvoor dieren mogen worden gebruikt.

De Europese Unie erkent dieren sinds 1992 als wezens met gevoel en bewustzijn. Maar tegelijkertijd plaatst datzelfde Europa culturele en religieuze gebruiken - zoals stierenvechten - boven de belangen van dieren. Ook wegen in de EU de belangen van de markt zwaarder dan die van dieren. Productieverhoging is officieel nog steeds het enige doel van het landbouwbeleid. In de praktijk van alledag hebben dieren in Europa vooral de status van handelswaar.

Naast de miljarden dieren die jaarlijks sterven in de vee-industrie, is het in Europa nog steeds toegestaan om dieren te fokken en te doden voor een overbodig en wreed medeproduct als bont. Tientallen miljoenen nertsen, vossen, chinchilla's en konijnen zijn daar per jaar het slachtoffer van. In Spanje en Frankrijk worden stieren gemarteld ter vermaak. Overal in Europa, ook in ons land, kwijnen dolfinen en andere zeezoogdieren weg in dolfinaria. En meer dan twaalf miljoen dieren worden jaarlijks in Europa gebruikt als proefdier. Het dierenleed in de EU is massaal en ernstig.

De Partij voor de Dieren wil af van het automatisme dat dieren voor elk doel mogen worden ingezet. Vermaak, sport en mode zijn geen goede redenen om dieren te verwonden of anderszins aan te tasten in hun welzijn. We willen dat voor het eventuele gebruik van dieren veel scherper wordt gewogen of het doel wel gerechtvaardigd is – voor hen staan immers hun leven en welzijn op het spel – en dat Europa een stuk terughoudender wordt in het gebruik van dieren. Net zoals we in Nederland doen, zal de Partij voor de Dieren in Europa de aanjager zijn van betere bescherming van dieren tegen verwaarlozing, mishandeling en misbruik. Voor die bescherming behoort Europa zich ook buiten haar grenzen veel sterker te maken. Binnen internationale verbanden – denk bijvoorbeeld aan de Verenigde Naties – willen we dat de EU zich een krachtig pleitbezorger toont van dierenwelzijn.

Fors minder dierproeven. Veel van de huidige experimenten waarin dieren als proefkonijn worden gebruikt, zijn overbodig of onzinnig. Proefdiervrije technieken leveren bovendien veel betere kennis op over de gezondheid van de mens. De Partij voor de Dieren wil daarom alternatieven voor dierproeven stimuleren en zich sterk maken voor strengere toetsing zodat dierproeven niet zomaar voor alle doelen mogen worden uitgevoerd. Zo kunnen we het aantal dierproeven sterk terugdringen en dierproeven uiteindelijk geheel afschaffen.

- De Partij voor de Dieren wil een forse verhoging van de drempel voor het uitvoeren van dierproeven. We willen aanvragen voor dierproeven onderwerpen aan veel strengere eisen zoals uitgebreide literatuurstudie vooraf. Aanvragen voor experimenten die geen zwaarwegend belang dienen, zoals gezondheidsclaims op voedingsmiddelen, krijgen in ieder geval geen goedkeuring meer.
- Genetische manipulatie van dieren wordt verboden.
- Europa investeert flink in proefdiervrije onderzoeks- en testmethoden.
- We willen een forse versnelling in de validatie van proefdiervrije onderzoeks- en testmethoden, zodat ze overal in Europa kunnen worden toegepast.
- Er komt verplichte data-uitwisseling om zo herhaling van dierproeven te vermijden.
- Europa zet zich in voor strikte naleving van het handelsverbod op cosmetische producten die op dieren zijn getest.
- De Partij voor de Dieren maakt zich sterk voor een verbod op het gebruik van primaten in dierexperimenten.
- Er komt een einde aan het fokken en doden van overtollige proefdieren.
- Europa laat geen dierproeven meer toe voor de ontwikkeling van octrooien en past de octrooirichtlijn aan om dubbele dierproeven te voorkomen.

Bont verbieden. Na lange wereldwijde campagnes van dierenbeschermingsorganisaties heeft de EU de handel in bepaalde bontsoorten aan banden gelegd: er geldt inmiddels een verbod op de import van honden-, katten- en zeehondenbont. Dat is een eerste goede, maar veel te magere stap. In Europa zélf worden immers nog volop dieren gefokt en gedood voor hun pels. De Partij voor de Dieren wil af van alle bontproductie.

- Een beschaafd Europa is bontvrij. We willen dat het fokken, houden en doden van dieren omwille van hun pels tot het verleden gaat behoren. De Europese bontfokkerijen gaan zo snel mogelijk dicht.
- Europa sluit de grenzen voor al het bont van buiten de EU.
- Zolang een verbod op de verkoop van bont nog niet van kracht is, gaat een verplichting gelden voor duidelijke labelling van bontproducten met informatie over de herkomst van het bont en het aantal dieren dat voor het betreffende product is gedood.

Cultuur is geen excuus voor dierenleed. Het leven en welzijn van dieren is belangrijker dan entertainment, tradities of religieuze gebruiken waar dieren slachtoffer van worden. Tradities en religieuze voorschriften houden op waar dierenleed begint. We willen dat dieren in de EU niet langer lijden onder gebruiken, rituelen of entertainment.

- Europese verdragen worden zodanig aangepast, dat de belangen van dieren niet meer ondergeschikt zijn aan cultuur en religie.
- Stierenvechten wordt verboden. Zolang dit verbod nog niet van kracht is, gaan er geen Europese subsidies meer naar deze wrede industrie.
- Wij willen dat er een Europees verbod komt op het gebruik van wilde dieren in circussen. Europa ondersteunt opvangcentra bij de herplaatsing van deze dieren.
- Europa ondersteunt projecten voor medische hulp aan werkpaarden en -ezels, stimuleert voorlichting aan de eigenaren over een diervriendelijke behandeling van deze dieren en steunt opvangcentra voor werkpaarden en -ezels die zijn afgedankt.

Dierentuinen worden opvangcentra. Het tentoonstellen van dieren is een achterhaald gebruik. Dieren kunnen in een dierentuin bovendien hun natuurlijke gedrag slechts in beperkte mate vertonen. Vaak leidt dat tot apathisch en abnormaal gedrag en bovendien worden gezonde dieren die een dierentuin niet kan gebruiken of te duur vindt, afgemaakt. De Partij voor de Dieren vindt dat onaanvaardbaar en wil de functie van dierentuinen wijzigen. In plaats van vermaak van de bezoekers staan de belangen van dieren centraal.

- Dierentuinen gaan zich richten op de opvang van dieren die zich niet in hun oorspronkelijke leefgebied kunnen

handhaven of daarin niet teruggezet kunnen worden.

- Het aantal dierentuinen in Europa wordt fors vermindert. Dierentuinen die zich niet aan de Europese richtlijn Dierentuinen houden, gaan als eerste dicht. Dieren uit dierentuinen die worden gesloten, krijgen adequate opvang.
- Voor de huisvesting van dieren in dierentuinen worden de natuurlijke leefomstandigheden zo dicht mogelijk benaderd. Er wordt niet langer gefokt met dieren in dierentuinen.
- Dolfinaria gaan dicht. Alleen de opvang en terugplaatsing van hulpbehoevende zeezoogdieren kan nog doel zijn van het houden van deze dieren in gevangenschap.

Geen sport ten koste van dieren. De Partij voor de Dieren vindt dat sport of hobby niet ten koste mag gaan van de gezondheid en het welzijn van dieren. Zo zijn we tegen de zogenaamde 'hengelsport'.

- Europa verbiedt wedstrijden waarbij hazen door windhonden worden bejaagd en verscheurd (coursing).
- Er komt een einde aan het gokken op wedstrijden met dieren, zoals hondenrennen en paardenrennen.
- Wedstrijdvluchten met duiven worden niet langer toegestaan.
- Het gebruik van schadelijke trainingsmethoden en -middelen wordt verboden, onder meer in de paardensport.
- We willen het couperen van paarden verbieden en een einde maken aan paardenmarkten.

Welzijn van huisdieren voorop. Op dit moment worden in Europa nauwelijks eisen gesteld aan het houden van dieren. Dieren die volkomen ongeschikt zijn als huisdier, zoals wallaby's en wasberen, mogen straffeloos worden gehouden en verhandeld. De Partij voor de Dieren wil daar vanaf. We zetten ons in voor een goede bescherming van huisdieren in Europa.

- Er komt een korte Europese positieflijst, waarop dieren staan die geschikt zijn om als huisdier te houden. Dieren die niet op die lijst staan mogen niet meer worden gehouden of verhandeld.
- Wij willen een einde aan de barbaarse behandeling van zwerfhonden en -katten in Europa. Er komt een plan van aanpak om de zwerfdierenproblematiek op effectieve en diervriendelijke wijze te verminderen. De EU ondersteunt projecten om zwerfdieren te vangen, te castreren en terug te plaatsen en om te voorkomen dat mensen 'overtollige' dieren dumpen.
- De Partij voor de Dieren wil broodfok (puppy mills) en malafide handel in huisdieren hard bestrijden. Wij zijn voorstander van een Europese chipplicht voor honden en katten. Dit helpt bij de aanpak van malafide dierenfokkers en zorgt ervoor dat een eigenaar sneller kan

worden herenigd met zijn of haar verloren dier.

- De Partij voor de Dieren wil minimumeisen voor de huisvesting en verzorging van huisdieren. Solitaire huisvesting van sociale dieren wordt verboden evenals de verkoop van te kleine hokken, kooien en kommen.
- Europa bestrijdt het fokken van huisdieren met extreme uiterlijke kenmerken en andere erfelijke aandoeningen. Inteelt wordt niet langer toegestaan.
- De Partij voor de Dieren wil het aantal verkoopkanalen van dieren sterk beperken om impulsaankopen te voorkomen, met een verbod op in ieder geval de verkoop via internet, in tuincentra, op markten en braderieën.
- Europa verbiedt het couperen van oren en staarten.

Internationaal

Dierenwelzijn bepleiten. Wereldwijd is het dierenleed enorm. Buiten Europa worden jaarlijks meer dan zestig miljard dieren gehouden en geslacht – de overgrote meerderheid van hen leeft in bedroevende omstandigheden. Het aantal dieren in de proefdier- en bontindustrie loopt in de tientallen miljoenen. Talloze dieren zijn slachtoffer van de jacht, stroperij of van wreed vermaak – dat laatste vaak in de toeristensector. De EU kan daar in internationale forums en contacten wat aan doen door als pleitbezorger van dierenwelzijn op te treden.

- De EU treedt actief op om bij de Verenigde Naties een Universele Verklaring voor Dierenwelzijn aangenomen te krijgen.
- De Partij voor de Dieren wil dat de EU en haar lidstaten hun diplomatieke kanalen inzetten om ernstige vormen van dierenleed tegen te gaan – zoals bij de galberen in China of het levend exporteren van schapen door Australië naar het Midden-Oosten.
- Dierenwelzijn krijgt een volwaardige plek binnen Europese hulp-, ontwikkelings- en duurzaamheidsprogramma's.
- Binnen het samenwerkingsverband van ontwikkelde landen (OESO) zet de EU dierenwelzijn op de agenda, onder meer door opname van dierenwelzijn in de volgende update van de Richtlijnen voor multinationale ondernemingen.

5 De crisis als kans

Economie moet gaan om wat we ons kunnen veroorloven. Financieel, maar ook ecologisch en sociaal. De grenzen van de aarde mogen we niet overschrijden. En iedereen heeft recht op zijn of haar eerlijke deel – juist ook kwetsbare groepen: hulpbehoevenden, mensen in arme landen en de dieren die met ons de aarde bevolken. De economische crisis, de euro-crisis, de bankencrisis en het ontspoorde consumentisme vormen een dringende aanleiding voor een koersverandering, gericht op een eerlijke en groene economie.

Terug naar business as usual is niet langer een optie. Voortdurende economische groei is een illusie in een wereld met eindige reserves en een beperkte draagkracht van ecosystemen. Toch vaart Europa blind op economische groei. Dit is zelfs vastgelegd in de Europese grondwet: alleen productieverhoging mag het doel zijn van het Europese beleid. Een gevolg van deze obsessie voor méér is dat burgers naar de achtergrond zijn verdwenen. Mensen worden louter in de rol gedrongen van consument en dieren worden slechts gezien als productiemiddel of consumptieartikel. We leven in een zeepbel, losgezongen van de reële economie die gebaseerd is op de waarde van natuurlijk en menselijk kapitaal.

De zucht naar méér heeft ook geleid tot de onbezonnen invoering van de euro. Vooraf is volop gewaarschuwd voor de gevaren van de invoering van een gezamenlijke munt in landen die geen gezamenlijk economisch beleid voeren. Maar politici hielden zich doof: ze staarden zich blind op de economische groei die de euro zou opleveren. Nu de problemen zich opstapelen, wordt een vergaande politieke eenwording erdoor gedrukt. Zonder democratische legitimatie. De Partij voor de Dieren vindt dat je politieke samenwerking niet kunt forceren.

Niet meer welvaart, maar meer welzijn moet het kompas zijn van de Europese samenwerking. De huidige economische crisis en de daarmee samenhangende klimaat- en biodiversiteitscrisis zijn een kans om de focus te verleggen naar zaken die er werkelijk toe doen: een

gezondere leefomgeving, meer nadruk op sociale relaties en meer waardering voor vrije tijd. Maar ook: meer rekening houden met de invloed van onze wijze van consumeren en produceren op het leven van mensen elders in de wereld. Door te werken aan een duurzame economie creëren we groene en eerlijke banen die bijdragen aan een betere samenleving.

Welvaart anders meten. De EU stuurt louter op het bruto binnenlands product (bbp) van lidstaten. Zo is het Stabi-
liteits- en Groeipact waarin de begrotingsregels zijn afgesproken hierop gebaseerd. Maar een hoog bbp betekent niet dat de economie gezond is of dat de burgers gelukkig zijn. Vrijwilligerswerk en mantelzorg worden niet meegeteld, terwijl bijvoorbeeld activiteiten die het milieu aantasten als positieve bijdrage in de boeken gaan. De Partij voor de Dieren wil betere instrumenten om de koers van de economie te bepalen.

- Voor het bepalen van het Europees beleid gaat de EU een dashboard van indicatoren gebruiken die richting geeft aan een duurzame en solidaire economie.

Begrotingen sluiten. Als wordt gesproken over het terugbrengen van het begrotingstekort naar drie procent gaat het over de monetaire begroting. De ecologische staatschuld die we als maatschappij opbouwen blijft daarbij buiten beeld. De realiteit is echter dat wij bij ons natuurlijk kapitaal ieder jaar een oplopend tekort opbouwen van meer dan dertig procent. De Partij voor de Dieren wil voor zowel de overheidsfinanciën als de groene staatsbalans

een sluitende begroting. Niet de een zonder de ander, maar tegelijkertijd. Zorg voor milieu en natuur is voor ons niet een luxe waar nu even geen geld voor is, maar essentieel voor duurzame economische ontwikkeling, zonder een focus op groei.

- De EU richt zich niet langer uitsluitend op het terugdringen van de begrotingstekorten van de lidstaten, maar gaat zich vooral inspannen om het Europese ecologisch tekort terug te dringen.
- Investerings in een milieuvriendelijke energievoorziening, in het vergroten en beschermen van de biodiversiteit, in het vergroenen en verduurzamen van onze productieketens versterken de reële economie op de lange termijn. Deze mogen dus niet gehinderd worden door de 3%-regeling van het huidige Stabiliteits- en Groeipact.

Grondstoffen belasten, werk verlichten. De Partij voor de Dieren pleit voor een sterke vergroening van het belastingstelsel. In plaats van arbeid willen wij milieuvriendelijke producten en activiteiten en het gebruik van schaarse grondstoffen belasten. Zo geeft het belastingstelsel de gewenste prikkels voor verduurzaming en stimuleren we werkgelegenheid. De EU heft wat ons betreft geen belastingen, maar kan de katalysator zijn van dergelijke groene belastingafspraken tussen lidstaten. Dit creëert een gelijk speelveld voor duurzame ondernemers en moedigt groene innovatie aan.

- Om te beginnen kunnen we in Europa jaarlijks miljarden besparen door milieuschadelijke subsidies af te schaffen. Ook komt er een einde aan de belastingkortingen voor producenten en (groot)verbruikers van fossiele energie.
- De EU herzielt haar btw-richtlijn, zodat lidstaten de gelegenheid krijgen een laag tarief in te stellen voor duurzame producten en een hoog tarief voor producten die schadelijk zijn voor mensen, dieren en milieu.
- De Partij voor de Dieren pleit voor het belasten van schaarse grondstoffen en producten die grote milieueffecten met zich meebrengen, zoals hout, kolen en fosfaat.
- Om de (jeugd)werkloosheid te bestrijden verlagen Europese lidstaten de belasting op arbeid. Dit schept werkgelegenheid en zorgt ervoor dat persoonlijke aandacht – in de zorg en in het onderwijs – beter betaalbaar wordt.
- Lidstaten maken onderling afspraken om tot vergelijkbare minimumlonen te komen. Europa richt zich niet langer op bulkproductie en verlaat haar agressieve exportstrategie. In plaats daarvan verlegt de EU haar aandacht naar duurzame productie voor de eigen markt.

De euro is niet heilig. Met de invoering van de euro zijn lidstaten met verschillende economische ritmes in een monetair huwelijk gedwongen. Dat dit niet werkt, was op voorhand bekend. Ondanks de zich opstapelende problemen houden de meeste politici hardnekkig vast aan de euro in zijn huidige vorm. Om de muntunie te redden wordt een verregaande politieke eenwording van Europa doorgedrukt en worden enorme fondsen opgetuigd waarop de nationale parlementen geen invloed meer hebben.

- De Partij voor de Dieren pleit voor alternatieve scenario's voor het oplossen van de eurocrisis en wil dat de EU scenario's uitwerkt zoals het hanteren van parallelle munten, en een mogelijke splitsing van de muntunie in een noordelijke en zuidelijke regio. Uitbreiding van de eurozone vinden wij geen goed idee.
- Lidstaten die dreigen te bezwijken onder hun schuldenlast krijgen hulp bij de wederopbouw van hun economie op een manier die te dragen is door de bevolking en niet destructief is voor dieren, natuur en milieu. Verantwoorde schuldsanering vormt daarbij het uitgangspunt.
- De Partij voor de Dieren wil dat er exit-strategieën komen voor lidstaten die uit de muntunie willen treden. De Europese Unie ondersteunt de lidstaten die een dergelijke stap overwegen.
- De Europese Unie stopt met het noodfonds ESM dat een lidstaat als Nederland garant laat staan voor tientallen miljarden zonder deze lidstaat zeggenschap te geven over de besteding van deze gelden. Het begrotingsrecht van de nationale parlementen mag niet worden aangetast.
- Zolang er gemeenschappelijke noodfondsen bestaan, wordt het toezicht daarop democratisch georganiseerd. Rekenkamers op nationaal en Europees niveau hebben hierbij een belangrijke rol.

Banken aan banden. Het onverantwoorde gedrag van veel banken, gekenmerkt door winstbejag en torenhoge bonussen, in combinatie met tekortschietend toezicht hebben, de wereld in een diepe crisis gestort. Regulering van de bankensector is nodig, maar de Partij voor de Dieren vindt dat de huidige bankenunie geen oplossing is. Die lost hooguit problemen op met kleine banken en de democratische controle is verre van voldoende. Bankieren die 'te groot zijn om te falen' horen te worden opgesplitst.

- We willen dat banken worden opgedeeld in nutsbanken (betalingsverkeer, spaargeld en lokale kredietverlening) en zakenbanken. In geval van calamiteiten zijn de publieke functies dan eenvoudiger overneembaar te houden, zonder dat je zakenbanken hoeft te redden met belastinggeld.
- Lidstaten behouden daarom de mogelijkheid om hun banken strengere regels op te leggen dan internatio-

naal is overeengekomen.

- Banken worden verplicht om investeringen, beleggingen en speculaties transparant te maken voor hun klanten.
- Vanuit haar platformfunctie bevordert de EU de totstandkoming van bankenbelastingen en belastingen op financiële transacties.
- Banken mogen geen risico's nemen die losstaan van het klantbelang. Handel voor eigen rekening wordt verboden. Wij willen af van complexe financiële producten.

Internationaal

Verantwoorde handel. Voor de Partij voor de Dieren is handel ondergeschikt aan moraal. Mensenrechten en duurzaamheid mogen niet wijken voor economische kortetermijnbelangen. Ontwikkelingslanden dragen vaak de lasten, maar niet de lusten van de wereldvrijhandel. We willen de positie van ontwikkelingslanden in de wereldhandel sterk verbeteren en de wereldeconomie meer regionaliseren. De Partij voor de Dieren is tegen vrijhandelsakkoorden omdat deze de democratie ondermijnen en grote negatieve gevolgen kunnen hebben voor het milieu, dierenwelzijn, volksgezondheid en voor de keuzevrijheid en privacy van consumenten.

- De EU maakt zich sterk voor wijziging van de voorwaarden van de Wereldhandelsorganisatie WTO zodat maatschappelijke waarden bepalend worden voor de wereldhandel.
- Voor producten die de EU binnenkomen horen dezelfde milieu- en dierenwelzijnseisen te gelden als die we aan onze eigen productie stellen. Producenten in ontwikkelingslanden krijgen hulp om aan de Europese eisen voor milieu- en dierenwelzijn te voldoen.
- Geen vrijhandel ten koste van milieu, dierenwelzijn, voedselzekerheid, mensenrechten en privacy. De EU sluit geen nieuwe vrijhandelsakkoorden meer af en staakt de onderhandelingen met onder andere de Verenigde Staten, Canada en Japan. Ook bestaande vrijhandelsakkoorden worden herzien. Investeringsverdragen waardoor bedrijven claims kunnen indienen tegen democratisch tot stand gekomen regels wijzen wij af.
- Lidstaten van de EU krijgen meer ruimte om producten te weren die zijn geproduceerd ten koste van mensen, dieren of milieu.
- Ontwikkelingslanden moeten de mogelijkheid krijgen om hun markten (tijdelijk) af te schermten voor importen vanuit het westen, zodat zij hun eigen economie kunnen versterken.
- De EU helpt ontwikkelingslanden om hun producten zelf te bewerken voor export, zodat ze zelf toegevoegde waarde kunnen creëren, in plaats van alleen grondstoffen te exporteren. Bestaande handelsbarrières zoals

importtarieven die het ontwikkelingslanden bemoeilijken om (bewerkte) producten te exporteren naar de EU worden afgeschaft.

- De EU zet zich er voor in dat ontwikkelingslanden meer invloed krijgen op het beleid van het Internationaal Monetair Fonds en de Wereldbank. We willen dat deze instellingen transparant en democratisch worden.
- Er komen Europese regels om belastingontwijking en -ontduiking van bedrijven tegen te gaan. De EU helpt ontwikkelingslanden om de belastingen te ontvangen waar ze recht op hebben en verplicht bedrijven tot transparantie over de door hen betaalde belastingen.

6 Een rechtvaardig Europa

De aarde biedt genoeg voor ieders behoefte, maar niet voor ieders hebzucht.

Wij willen een Europa dat ten dienste staat van mensen en dieren. Hier en elders, nu en later. Mededogen en duurzaamheid horen richtinggevend te zijn. Hulp aan de armsten en aan slachtoffers van hongersnood en geweld zijn een kwestie van beschaving. Mensenrechten zijn er om te worden nageleefd. Daarvoor is Europese samenwerking gewenst waar het nuttig is, met behoud van eigen zeggenschap voor de lidstaten waar het moet. De Partij voor de Dieren wil een Europese Unie, die democratisch en controleerbaar is en waarin de stem van de burger wordt gehoord. Zo'n Europa pakt problemen aan die om een gezamenlijke oplossing vragen, maar laat lidstaten zelf beslissen op beleidsterreinen waar Europees beleid meer kwaad doet dan goed.

De huidige Europese Unie staat daar ver van af. Zonder dat de bevolking erbij betrokken werd, is een almaar uitdijend Europees bestuursapparaat opgetuigd. De EU mist democratisch draagvlak, is uitgebreid met landen die er niet klaar voor waren en heeft een gemeenschappelijke munt gekregen alsof de verschillende lidstaten samen één natie vormen met eenduidig economisch en politiek beleid. De crisis die hier het gevolg van was, wordt nu misbruikt om nog meer bevoegdheden af te staan aan Brussel.

De Europese besluitvorming is het resultaat van onderhandelingen achter gesloten deuren, van ondoorzichtige bureaucratie, van verborgen lobby door het bedrijfsleven. Het eenzijdige streven naar totale vrijhandel tussen lidstaten en zo min mogelijk regels voor bedrijven gaat ten koste van dieren, natuur en milieu. Op kosten van de burger worden tientallen miljarden uitgegeven aan subsidies die haaks staan op het algemeen belang.

Op veel beleidsterreinen zijn Brusselse bevoegdheden helemaal niet nodig, en kan samenwerking tussen de lidstaten worden verbeterd door de Europese Unie een platformfunctie te geven waarin goede ideeën en ervaringen worden uitgewerkt en gedeeld. Dat betekent dat dit

Europa terug naar de tekentafel moet. De vraag daarbij is niet: voor Europa of tegen Europa? En ook niet: méér Europa of minder Europa? Wat we nodig hebben is een ander soort Europese samenwerking. De Partij voor de Dieren wil eerst inzetten op het beter functioneren van de huidige EU voordat eventuele verdere integratie aan de orde kan zijn. We willen betere samenwerking in Europa zonder verdere uitbreiding van de bevoegdheden van de EU, en geen nieuwe lidstaten.

Oneindige economische groei op een eindige planeet is onmogelijk en kan dus ook niet langer het uitgangspunt zijn van Europees beleid. We willen de bestaande Europese Verdragen herzien in het belang van de noodzakelijke koerswijziging naar mededogen en duurzaamheid. In zo'n Europa wordt de stem van de burger gehoord, zijn dierenrechten vanzelfsprekend en geldt niet het recht van de sterkste, maar het belang van de zwakste.

Zinvolle samenwerking

Geen politieke of fiscale unie. Europa is geen federale staat en het is ook niet wenselijk of nodig om daarnaar te streven. Een zorgvuldige afbakening van Brusselse be-

voegdheden is van groot belang.

- Er gaan geen nieuwe bevoegdheden naar de EU. Als daar toch plannen voor zijn, moet de bevolking zich daar via een referendum over uit kunnen spreken.
- Lidstaten houden volledige zeggenschap over hun eigen begrotingen. De bevoegdheid van nationale parlementen om namens het volk te besluiten over de inning en besteding van belastinggeld mag niet worden aangetast.
- Voorstellen voor de oprichting van een Europees Openbaar Ministerie, een Europees leger of Europese pensioenstelsels wijzen we af. Zulke zaken kunnen landen beter nationaal regelen.
- Nationale parlementen krijgen meer ruimte om Brusselse bemoeienis een halt toe te roepen. We willen de huidige procedure versterken om te bepalen of de EU zich in de bevoegdheden van lidstaten mag mengen.
- Uitbreiding van de Europese Unie is onverstandig, zolang deze niet democratisch functioneert. De Partij voor de Dieren is in de huidige omstandigheden tegen toetreding van nieuwe lidstaten.
- De Partij voor de Dieren wil niet dat Brussel druk uitoefent op lidstaten om publieke goederen zoals drinkwater te privatiseren of publieke diensten zoals openbaar vervoer te liberaliseren.
- Europa mag lidstaten niet dwingen hun natuurlijke hulpbronnen te exploiteren ten koste van het milieu.

Een sterker en kleiner parlement. De stem van de burger klinkt op dit moment onvoldoende door in de Europese besluitvorming. Het huidige Europese kiessysteem biedt te weinig ruimte voor de verschillende stromingen in de samenleving om zich uit te kunnen spreken. De samenstelling van het Europees Parlement is daarmee geen goede afspiegeling van de maatschappij. Daarbij heeft het Europees Parlement te weinig zeggenschap. Zo is zij niet gemachtigd namens de burgers de Europese bestuurders ter verantwoording te roepen of weg te sturen wanneer zij hebben gefaald.

- De Europese Commissie wordt kleiner. Niet iedere lidstaat hoeft een eigen commissaris te hebben.
- Permanente politieke vertegenwoordigers van de Unie zijn ongewenst. We willen geen 'president' of 'minister van Buitenlandse Zaken' van Europa. Zulke posities hinderen democratische controle en doen afbreuk aan de soevereiniteit van landen.
- Het Europese kiessysteem gaat op de schop. Er komen internationale kieslijsten zodat burgers uit de ene lidstaat kunnen stemmen op een kandidaat uit een andere lidstaat. Zo zorgen we voor een betere vertegenwoordiging van de verschillende politieke stromingen in het Europees Parlement en kan dat worden verkleind.
- Het Europees Parlement krijgt de bevoegdheden van

een echt parlement. Dat betekent onder meer dat de volksvertegenwoordigers medebeslissingsrecht krijgen op alle beleidsterreinen, dat zij het recht krijgen zelf voorstellen in te dienen en dat zij de Europese Commissie naar huis kan sturen als deze niet functioneert.

- Er komt een einde aan de geldverslindende en milieuvervuilende verhuizingen tussen Brussel en Straatsburg. Het Europees Parlement vergadert voortaan alleen nog in Brussel.

Transparant en democratisch. De banden tussen Brussel en het bedrijfsleven zijn veel te nauw. Lobbyisten hebben een grote vinger in de pap, terwijl burgers grotendeels buitenspel staan. Bovendien vindt de besluitvorming vaak plaats achter gesloten deuren, waardoor democratische controle onmogelijk is. De Partij voor de Dieren wil dat Europa transparant en democratisch gaat opereren.

- Vergaderingen van de vakministers van de verschillende lidstaten (Raden) worden openbaar, evenals de nu nog geheime ambtelijke afstemming vooraf (Coreper).
- Er komt een uitgebreid openbaar en verplicht lobbyregister. Niet alleen voor bezoeken van lobbyisten aan Europarlementariërs, maar ook voor die aan de Europese Commissie en aan de ambtenaren. Ook komt er een geschenkenregister.
- Bij wetsvoorstellen maakt de Europese Commissie voortaan duidelijk op welke manier belangenbehartigers invloed hebben gehad op de totstandkoming van het beleid.
- Om belangenverstremgeling te voorkomen komen er strenge regels voor Europarlementariërs. Ze dienen openheid te geven over welke belangen ze hebben en welke lobbyisten ze ontmoeten. Ook zouden leden van het Europees parlement geen (betaalde) bijbanen mogen hebben die een belangenconflict opleveren, zeker niet als die bijbaan zelf met lobbyen te maken heeft.
- Wij willen échte openbaarheid van bestuur. Burgers en organisaties behoren makkelijk inzicht te kunnen krijgen in voorstellen en besluiten. Alle Europese instellingen gaan onder een aangescherpte Wet openbaarheid van bestuur vallen.
- Er komen strenge regels voor benoemingen van ambtenaren en medewerkers van adviesinstellingen en uitvoerende organisaties in Brussel, zoals de EFSA. We willen af van de draaideur waarin mensen vanuit het bedrijfsleven een paar jaar voor Brussel werken om het beleid vorm te geven in het voordeel van het bedrijf – om vervolgens weer terug te keren naar hun oude werkgever.
- De nationale parlementen en het Europees Parlement krijgen meer mogelijkheden om de Europese Commissie te controleren bij het sluiten van verdragen met landen buiten de EU. Evaluaties van eerdere akkoorden, zoals

de visserijakkoorden met Afrikaanse landen, worden openbaar. Dat geldt ook voor de onderhandelingsmandaten voor onder andere vrijhandelsakkoorden.

- We willen het burgerinitiatief verbeteren zodat burgers niet alleen in theorie, maar ook daadwerkelijk onderwerpen die zij belangrijk vinden – op alle terreinen – kunnen agenderen in de EU.

Europa kan de helft goedkoper. De begroting van de Europese Unie bedraagt ruim negentig miljard euro voor 2014-2020 – geld dat belastingbetalers in de lidstaten moeten opbrengen. De Partij voor de Dieren vindt veel Europese subsidies en fondsen ongewenst en wil dat Brussel de broekriem fors aantrekt.

- De Europese meerjarenbegroting werkt als een creditcard: de EU geeft altijd meer uit dan was begroot, waardoor lidstaten keer op keer meer moeten betalen dan was afgesproken. De Partij voor de Dieren vindt dit onverantwoord en wil af van het rekkelijk meerjarig kader.
- Landbouw- en visserijsubsidies vormen verreweg de grootste kostenposten van de EU en worden zo snel mogelijk beëindigd.
- Structuurfondsen zijn nergens voor nodig. Het is niet de taak van de EU om regionaal beleid te voeren, dat kunnen de lidstaten prima zelf. Door het schrappen van structuurbeleid besparen we een derde op de EU-begroting.
- Duizenden Europese ambtenaren verdienen meer dan de Nederlandse minister-president. De Partij voor de Dieren wil dat hoge salarissen van ambtenaren en eurocommissarissen fors omlaag gaan.
- Er komt een stevige aanpak van fraude met EU-gelden.

Grondrechten, cultuur en privacy

Privacy en vrijheid. De Partij voor de Dieren staat voor de vrije persoonlijke levenssfeer van burgers. Het is een illusie om te denken dat je een samenleving veiliger maakt door mensen hun privacy af te nemen. We maken ons grote zorgen over de gebrekkige bescherming tegen de nieuwsgierigheid van (Amerikaanse) inlichtingendiensten en willen dat Europa niet langer meewerkt aan ongeoorloofde privacyschendingen.

- Het verzamelen en opslaan van gegevens van Europese burgers en bedrijven door Amerikaanse inlichtingendiensten is onacceptabel. De EU treft maatregelen om deze privacyschendingen zo spoedig mogelijk te stoppen en nieuwe afuisterpraktijken te voorkomen.
- De EU gaat persoonsgegevens op het hoogste niveau beschermen. Alleen wanneer sprake is van een concrete verdenking die door de rechter wordt getoetst mogen politie, justitie en inlichtingendiensten gegevens over burgers opvragen bij bedrijven. Burgers

krijgen meer zicht op de gegevens die over hen zijn opgeslagen en betere mogelijkheden zich uit datasystemen te laten verwijderen. Bedrijven melden hoe vaak ze gegevens ten behoeve van justitie openbaar hebben moeten maken.

- Er komt een meldplicht voor datalekken. Bedrijven worden verplicht om ook de getroffen burgers zelf in te lichten als hun gegevens zijn gelekt. Hackers die beveiligingslekken blootleggen genieten bescherming.
- Al het Europese beleid op het gebied van aftappen, verzamelen en opslaan van gegevens van burgers wordt scherp herzien in het belang van de privacy. Zo komt er een einde aan de bewaarplicht voor telefoon- en internetgegevens, het doorgeven van passagiersgegevens aan de VS, de inzage in Europese banktransacties door de VS en de verplichte opname van vingerafdrukken in reisdocumenten.
- Nieuwe beleids- en wetsvoorstellen van de EU worden getoetst op de gevolgen voor de privacy. Wanneer deze de bescherming van de persoonlijke levenssfeer aantasten, worden ze aangepast of gaan van tafel.
- Burgers hebben recht op een vrij internet zonder filters, blokkades of doorgifte van gegevens door providers. We willen netneutraliteit wettelijk garanderen.
- Cybersecurity bereik je niet met het schenden van grondrechten. Opsporingsinstanties mogen niet rondsnuffelen in computers zonder dat daar een zwaarwichtige, door de rechter te toetsen reden voor is.
- Europese instellingen werken waar mogelijk met open source software en open standaarden.

Vrije pers, cultuur en wetenschap. Vrije pers, kunsten en onafhankelijke wetenschap zijn een onmisbare verrijking van het leven van mensen: ze zetten aan tot denken, vergroten onze kennis, verdiepen onze inzichten, maken emoties los, stimuleren creativiteit, ontroeren of ontregelen. Ze zijn essentieel voor een democratische samenleving. De Partij voor de Dieren wil dat de EU vrije beoefening ervan niet in de weg zit, maar juist bevordert vanuit de platformfunctie die zij vervult.

- De EU bestrijdt machtsconcentraties en belangenverstremming tussen media en politiek. Ze zet zich in voor vrije pers in alle lidstaten en wettelijke bronbescherming voor journalisten.
- De Partij voor de Dieren wil aanpassing van het auteursrecht en het auteurscontractenrecht om de positie van de makers te versterken en de informatievrijheid te vergroten.
- Brusselse regels mogen lidstaten niet belemmeren bij het bevorderen van vrije media en cultuur. Zo wordt de btw-richtlijn aangepast zodat lidstaten ervoor kunnen kiezen ook het lage btw-tarief te hanteren voor digitale boeken, tijdschriften en kranten.

- De EU bevordert de verspreiding en toegankelijkheid van literatuur door te investeren in vertaling en digitalisering.
- De EU biedt lidstaten hulp bij de bescherming van hun cultureel erfgoed.
- Wetenschappelijke publicaties dienen zoveel mogelijk vrijelijk toegankelijk te zijn.
- Uitwisseling van wetenschappers en studenten verdient stimulering, onder meer door uitbreiding van het stelsel van Erasmusbeurzen.

Gelijke kansen voor iedereen. De Europese Unie staat voor gelijke rechten van alle burgers in haar lidstaten. Discriminatie is onacceptabel, op welke grond dan ook. We maken ons zorgen over de vrije toetreding van arbeidsmigranten. Deze maakt werknemers uit nieuwe lidstaten kwetsbaar en creëert een spiraal van problemen die nauwelijks is te doorbreken. Om uitbuiting en verdringing te voorkomen, pleiten we voor regulering van de arbeidsmigratie.

- Europese lidstaten worden aangespoord om de burgerlijke staat van hun wederzijdse inwoners te erkennen. Dat je getrouwd bent met iemand van hetzelfde geslacht mag in geen enkele lidstaat betekenen dat jij en je partner worden gediscrimineerd.
- De EU stimuleert het wegwerken van verschillen tussen vrouwen en mannen op de arbeidsmarkt. Ze geeft zelf het goede voorbeeld door te zorgen voor een betere vertegenwoordiging van vrouwen en minderheden in Europese topfuncties.
- De vrije toetreding van arbeidsmigranten uit landen als Polen heeft geleid tot uitbuiting van arbeidskrachten, verdringing op de arbeidsmarkt en problemen op de woningmarkt. Deze problemen ondermijnen bovendien de solidariteit onder Europese burgers. Om verdere problemen te voorkomen pleiten we voor het reguleren van de toetreding van arbeidsmigranten uit nieuwe lidstaten als Roemenië en Bulgarije.
- Europa bevordert de gelijke rechten van mensen met een beperking. Toegang tot publieke voorzieningen en openbare instellingen en vervoer behoren vanzelfsprekend te zijn, ook voor mensen die vanwege hun beperking afhankelijk zijn van een hulphond.

Internationaal

Investeren in ontwikkeling. De Partij voor de Dieren wil dat Europa stopt met beleid dat ten koste gaat van andere delen van de wereld. In plaats daarvan willen we investeren in de kracht van ontwikkelingslanden zelf. Duurzaamheid, dierenwelzijn, onderwijs, gezondheid, kinderrechten en gelijke behandeling van mannen en vrouwen zijn daarbij de speerpunten.

- De EU stopt met de import van producten die de leef-

omgeving elders aantasten of die gepaard gaan met landroof en andere schendingen van mensenrechten.

- De Partij voor de Dieren wil dat de lidstaten van de EU ernaar streven om één procent van het bruto binnenlands product te besteden aan ontwikkelingshulp. Deze gelden mogen niet gebonden zijn aan het afnemen van bepaalde goederen of diensten.
- De ontwikkelingshulp richt zich op het versterken van de positie van kwetsbare groepen in ontwikkelingslanden, in het bijzonder die van vrouwen en kinderen.
- Prioriteit ligt bij schoon drinkwater en hygiëne, goede (preventieve) gezondheidszorg, toegang tot essentiële medicijnen en anticonceptie, onderwijs, duurzame landbouw en schone energie. Door ondersteuning van emancipatiebewegingen krijgen democratiseringsprocessen een kans.
- De hulp richt zich op de belangen van mensen, dieren en milieu daar en niet op de belangen van het bedrijfsleven hier.
- Op het gebied van ontwikkelingssamenwerking kunnen EU-lidstaten beter samenwerken dan nu het geval is en hun kennis en ervaringen beter bundelen en richten. Zo hoeven ontwikkelingslanden minder administratieve handelingen te doorlopen en wordt ontwikkelingssamenwerking nog effectiever.
- In VN-verband zet de EU alles op alles om te komen tot een verreichende post-2015 agenda voor duurzame ontwikkeling met ambitieuze, wereldwijd geldende duurzaamheidsdoelen gebaseerd op mensenrechten, planetaire grenzen en respect voor dieren en natuur.

Opkomen voor mensenrechten. Mensenrechten gaan boven handel. Europese bedrijven plegen met regelmaat milieu- en mensenrechtenschendingen. En vaak staan de slachtoffers daarvan met lege handen, zonder een mogelijkheid om hun recht te halen. Bovendien bedreigen geweld en structureel onrecht een miljard burgers in fragiele staten. Deze mensen zijn voor hun veiligheid en mensenrechten mede afhankelijk van onze steun. Slachtoffers van oorlog en geweld, onderdrukking en vervolging, honger, klimaatverandering en natuurrampen verdienen hulp.

- Mensenrechten - waaronder het recht op voedsel en water - en duurzame ontwikkeling worden de toetssteen van Europees beleid. Voorstellen voor nieuw Europees beleid krijgen standaard een bijlage waarin de impact van het beleid op milieu, biodiversiteit, mensenrechten, dierenwelzijn en ontwikkelingslanden wordt toegelicht.
- De Europese Unie borgt een goed werkend klachtenmechanisme en biedt slachtoffers van milieu- en mensenrechtendelicten hulp om hun recht te halen. De EU borgt een goed werkende zorgplicht en aansprakelijkheid van bedrijven en bestuurders. Slachtoffers van

milieuschade en mensenrechtenschendingen van buiten de Unie krijgen ook de mogelijkheid hun recht te halen binnen de EU.

- De EU zoekt geen afzetmarkten in landen waar de mensenrechten niet veilig zijn.
- De EU protesteert openlijk en zonder voorbehoud tegen mensenrechtenschendingen in de wereld – ook als het om landen gaat waar zij zaken mee doet. Het inperken van de handel behoort nadrukkelijk tot de instrumenten om de druk op de betreffende landen op te voeren.
- De EU biedt hulp aan de lidstaten aan de grenzen van de EU om mensenhandel en -smokkel te bestrijden.
- Humanitaire hulp aan vluchtelingen, zowel in de EU als in de eigen regio, is vanzelfsprekend. De lidstaten maken daar gezamenlijke afspraken over.

Paal en perk aan wapens. ‘Nooit meer oorlog’ was een belangrijk motief om de Europese Unie op te richten. De Partij voor de Dieren wil dat Europa dat motief ook toepast in haar wapenbeleid.

- De EU zet zich in voor naleving van verdragen tegen landmijnen en clustermunitie en voor wereldwijde regulering van de wapenhandel.
- Europa neemt het voortouw in de ontwikkeling van een internationaal juridisch kader voor de regulering van het gebruik van bewapende onbemande vliegtuigen (drones).
- Het wapenexportbeleid krijgt aanscherping zodat er vanuit de EU geen wapens geleverd worden aan repressieve en autoritaire staten die mensenrechten schenden.
- Voor halffabricaten en onderdelen van chemische, nucleaire en bacteriologische wapens komt een zwarte lijst van landen en bedrijven waaraan deze niet geleverd mogen worden.
- De EU werkt aan een universeel verbod op het gebruik van elke vorm van uranium in (conventionele) wapens en zet zich in voor een alomvattend verbod op kernwapens.
- De nog aanwezige kernwapens worden op korte termijn uit de EU verwijderd.